

INFORMATIVAIS ZIŅOJUMS

Par Padomju Savienības Komunistiskās Partijas Centralās Komitejas Plenumu

Šajās dienās notika Padomju Savienības Komunistiskās Partijas Centralās Komitejas Plenums.

1. Plenums noklausījās un apsprieda b. N. S. Čruščova referātu par PSRS lauksaimniecības tālākas attīstības pasākumiem un pieņēma attiecīgu lēmumu.

2. Plenums ievēlēja par PSKP Centralās Komitejas pirmo sekretaru b. N. S. Čruščovu.

Latvijas republikaniskās miera aizstāvēšanas komitejas paplašinātais plenums

11. septembrī Valsts operas un baleta teātri notika Latvijas republikaniskās miera aizstāvēšanas komitejas paplašinātais plenums. Tā dalībnieki noklausījās un apsprieda republikaniskās miera aizstāvēšanas komitejas priekšsēdētāja, Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas prezidenta J. Pelves referātu par Latvijas republikaniskās miera aizstāvēšanas komitejas uzdevumiem sakarā ar Vispasaules miera padomes un Miera aizstāvēšanas Padomju komitejas lēmumiem. Debatēs runāja 25 cilvēki.

Plenumā pieņemta šāda rezolūcija:

Republikaniskās miera aizstāvēšanas komitejas plenuma REZOLUCIJA

Noklausījis un apspriedis J. Pelves referātu «Par Latvijas republikaniskās miera aizstāvēšanas komitejas uzdevumiem sakarā ar Vispasaules Miera Padomes un Miera aizstāvēšanas Padomju komitejas lēmumiem», Latvijas republikaniskās miera aizstāvēšanas komitejas plenums, kurā piedalās sabiedrisko organizāciju un darbaļaužu pārstāvji, ar gandarījumu atzīmē panākumus, ko pasaules tautas sasniegušas cīņā par starptautiskās drošības saglabāšanu.

Padomju Latvijas darbaļaudis ar dziļu prieku uzņēma ziņu par pamieru Korejā, kas ir korejiešu un ķīniešu tautas izcila uzvara, visas miera un demokrātijas nometnes uzvara cīņā par mieru. Tāpat kā visa padomju tauta, kā visi miera piekritēji, arī latviešu tauta redz šajā uzvarā apliecinājumu tam, ka ir iespējams miera ceļā atrisināt visas pārējās starptautiskās problēmas.

Arī kara kurinātāju avanturistisko plānu neveiksme Berlīnē ir ļoti svarīga miera nometnes uzvara, kura uzskata vienotu, demokrātisku, miermīlīgu Vāciju par izšķirošu nosacījumu miera saglabāšanai Eiropā un visā pasaulē.

Visa pasaule pazīst Padomju valdības priekšlikumus Vācijas jautājumā, jautājumā par miera līguma noslēgšanu ar Austriju, par Korejas problēmas atrisināšanu, bruņojumu samazināšanu, atoma un citu masveida iznīcināšanas ieroču atzīdēšanu. Šie Padomju valdības priekšlikumi ir drošs pamats visu stridīgo starptautisko jautājumu atrisināšanai miera ceļā. Šie priekšlikumi atbilst mieru mīlošo tautu vitalajam interesēm.

Lai gan cīņā par starptautiskās drošības saglabāšanu sasniegti ievērojami panākumi, miera piekritēji nevar ignorēt kara kurinātāju jaunās provokācijas. ASV un citu imperialistisku valstu agresīvās aprindās mēģina iemidzināt tautu modrību. Vārdos tās aizstāv mieru, bet darbos iekārto jaunās kara bāzes, pastiprina drudžaino bruņošanās, turpina «aukstā kara» politiku, provokāciju politiku pret Padomju Savienību, Ķīnas Tautas Republiku un tautas demokrātijas valstīm.

Sajos apstākļos Padomju Latvijas darbaļaudis, tāpat kā visu mūsu zemes tautu uzdevums ir pastiprināt savu modrību, vēl aktīvāk aizstāvēt mieru.

Vispasaules Miera Padomes Budapeštas sesijas lēmumi aicina visus labas gribas cilvēkus izvērst plašu kampaņu par visu starptautisko jautājumu noregulēšanu miera ceļā.

Latvijas republikaniskā miera aizstāvēšanas komiteja pilnīgi atbalsta Vispasaules Miera Padomes lēmumus, kā arī Miera aizstāvēšanas Padomju komitejas lēmumus, kas aicina padomju ļaudis aktīvi piedalīties kustībā par starptautisko problēmu noregulēšanu miera ceļā.

Tāpat kā visi miera piekritēji, arī Padomju Latvijas darbaļaudis dziļi pārliecināti, ka ar labu gribu var atrast ceļu stridīgo un neatrisināto jautājumu nokārtošanai un tādējādi nodrošināt ilgstošu un stingru mieru visā pasaulē.

Latviešu tauta dedzīgi apsveic un nedalīti atbalsta Padomju valdības miermīlīgo ārpolitiku. Šī politika pilnīgi atbilst visu mieru mīlošo tautu

interesēm, jo to caurstrāvo miera saglabāšanas un nostiprināšanas cīņas gars.

Kopā ar visu padomju tautu, kopā ar visiem miera piekritējiem latviešu tauta prasa jo drīzāk, taisnīgi un miera ceļā atrisināt Korejas jautājumu. Atbalstot Padomju valdības priekšlikumus jautājumā par Vācijas problēmas atrisināšanu miera ceļā, latviešu tauta, tāpat kā visas Padomju Savienības tautas, apsveic vācu tautas pūles, kura cīnās par savas zemes apvienošanu vienotā, miermīlīgā, demokrātiskā valstī un novēl tai vislielākās sekmes šajā ceļā.

Padomju Latvijas darbaļaudis pievieno savu balsi visu padomju ļaužu, visu miera piekritēju spēcijai balstīt, protestējot pret Ķīnas ignorēšanas politiku un prasot atļautno Apvienoto Nāciju Organizācijā Ķīnas Tautas Republikas tiesības, kas tur pārkaipās.

Latviešu tauta, tāpat kā visas mūsu padomju zemes tautas, bijusi un ir par tautu mierīgu sadarbību, par ekonomisko un kultūras sakaru attīstību starp tām. Visa Padomju valdības iekšējā politika ir miera centieni politika. Tās vienīgais mērķis ir maksimāli apmierināt padomju ļaužu materiālās un kultūras vajadzības. Padarīt padomju ļaužu dzīvi vēl laimīgāku, vēl priecīgāku — lūk, uzdevums, ko diendienā risina Komunistiskā partija un Padomju valdība.

Padomju tauta vienprātīgi apsveic un atbalsta Komunistiskās partijas un savas mīļotās valdības ārējo un iekšējo politiku. Neatļaidīgi cīnoties par mieru, padomju ļaudis tomēr neizmirst, ka jāpallelina modrība attiecībā uz kara kurinātāju tīkojumiem, nemitīgi jāstiprina un jāattīsta lielās Padomju Savienības aizsardzība. Padomju tauta, kuras rīcībā ir visi modernās kara tehnikas veidi, nevienam nav apdraudējusi un neapdraud un joprojām noteikti prasa pēc iespējas drīzāk panākt vienošanos par bruņojumu ievērojamu samazināšanu, atoma, bakterioloģisko un cilvēku citu masveida iznīcināšanas ieroču atzīdēšanu.

Latvijas republikaniskā miera aizstāvēšanas komiteja ir pārliecināta, ka visi Padomju Latvijas darbaļaudis, visa latviešu tauta dedzīgi atsauksies Vispasaules Miera Padomes un Miera aizstāvēšanas Padomju komitejas aicinājumam un, aktīvi piedaloties kustībā par starptautisko problēmu noregulēšanu miera ceļā, no jauna demonstrēs savu nesatricināmo miera gribu, vēl ciešāk saklausies ap Komunistisko partiju un Padomju valdību, kas stingri un nelokāmi aizstāv miera lietu.

Miers tiks nodrošināts, ja visas tautas būs modras un vēltis visas pūles, lai neļautu agresoriem realizēt savus nelietīgos plānus.

Neatļaidīgi cīnoties par mieru, par visu starptautisko problēmu noregulēšanu miera ceļā. Padomju Latvijas strādnieki, kolchoznieki un inteliģence vēl pašatzielīgāk strādās, lai izpildītu piekto piecadi, vēl aktīvāk piedalītos komunistiskajā celtniecībā, vēl enerģiskāk cīnītos par mūsu lielās Dzimtenes — vispasaules miera karognesējas — varenības nostiprināšanu.

VISU ZEMJU PROLETARIESI, SAVIENOJĒTIES!

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1953. G.

13. SEPTEBRĪ

Nr. 37 (452)

AKTIVIZĒT RADOŠO SEKCIJU DARBU

Cīņā pret pelēcību literatūrā, tipiskuma pareiza politiska izpratne un pielietojums, prasība pēc satiras žanra izvēšanas — lūk, tikai daži, paši galvenie uzdevumi, kurus rakstniekiem nosprauda partijas XIX kongress. Biedra G. Majenkova ziņojums PSRS Augstākās Padomes piektajā sesijā, kas lezīmē jaunu, vēl neredzētu visas padomju tautas ekonomiskās un kultūras dzīves uzplaukumu — ir arī padomju literatūras radošā darba programma.

Lai izpildītu tās augstās prasības, ko padomju literatūrai uzstāda tauta un partija, nepieciešami mobilizēt visus rakstnieku radošos spēkus, izmantot visas mūsu rīcībā esošās iespējas. Nevar sacīt, ka Latvijas Padomju rakstnieku savienības valde un sekretariats par to nebūtu domājuši. Seit regulāri noklausās atsevišķu rakstnieku dalībniekus, kā arī sekciju un komisiju radošā darba atskaites, pieņem svarīgus lēmumus par darba uzlabošanu. Pagājušajā gadā notikušas dažas sanāksmes, semināri, referāti-diskusijas, kurās rakstnieki guva radošu ierosmi. Arī sekciju un komisiju darbā bijušas atsevišķas veiksmes. Bērnu literatūras komisija, kas regulāri apspriež jaunākos darbus, bija sarīkojusi plašu diskusiju par bērnu literatūras problēmām, kurā ar labi sagatavotiem referātiem uzstājās V. Kaupužs un izglītības ministra vietnieks R. Miķelsons. Arī tulkotāju sekcija blakus parastajām sanāksmēm, kurās apspriež konkrētus tulkojumus, bija noorganizējusi interesantu A. Baugas referātu par tulkojuma māksliniecisko precizitāti. Dažas sekcijas (dramaturģijas, dzejas, tulkotāju) pratušas piesaistīt plašu autoru aktīvu, tāpēc sanāksmes šeit ir samērā kupli apmeklētas. Šo sekciju vadība pratuši ieinteresēt ļaudis; sanāksmju dalībnieki diezgan dzīvi piedalās sekciju kolektīvajā darbā. Dabiski — jo kuplāks sanāksmes sastāvs, jo dzīvāka domu izmaiņa. Labi sagatavoti referāti ar rūpīgu un dziļu analīzi nolasīti arī par dažiem atsevišķiem konkrētiem darbiem.

Tomēr visumā sekciju un komisiju darbs nav apmierinošs. Tā, piemēram, tikai uz papīra pastāv un «darbojas» kinodramaturģijas komisija (priekšsēdētājs Fr. Rokpelnis). Mākslas un dokumentālo filmu ražošanā Latvijā iesākās tikai padomju iekārtas apstākļos, bet tā nevar pienācīgi attīstīties scenariju trūkuma dēļ. Pēckara gados kinodramaturģijai pievērsusies virkne rakstnieku: Fr. Rokpelnis, Z. Grīva, A. Brodele, A. Imermanis, G. Čirulis, M. Zuntners u. c. Tātad ir autori, ir jau uzrakstīti, iesākti un iecerēti kinoscenariji, taču attiecīgā komisija nedara nekā, lai palīdzētu autoriem, lai aktivizētu tos, lai attīstītu šo svarīgo žanru. Vāji un gurdēni darbojas pie Rakstnieku savienības pastāvošā kritikas komisija (priekšsēdētājs V. Melns), kas pēdējos mēnešos nav apspriedusi nevienu svarīgāku padomju literatūras teorijas un socialistiskā realisma problēmu. Tieši vispirms kritikas komisijai vajadzēja rasties ierosmē, lai uzlabotu kritikas līmeni. Saprotams, ka ar šādu pasākuma darba stilu nevarēs pacelt kritiku kvalifikāciju, sekmēt jaunu kritiku kadru rašanos. Lielā trūkumā līdzšinējā darbā ir arī vienai no vissvarīgākā žanra — prozas — sekcijai (priekšsēdētāja A. Sakse). Te iesūtītos darbus bieži vien apspriež ar lielu nokavēšanos. Jaunā rakstnieka Z. Skujiņa stāsts «Ceļi un krustceļi», kas iesniegts šā gada jūnijā, nav apspriests vēl līdz šai dienai. Veselus sešus mēnešus sekcijā gul

V. Paegla stāstī, un nav pat nozīmēta diena, kad tos varēs apskatīt. Bet šie piemēri nav vienīgie, kas raksturo pasīvitāti un dažos gadījumos pat pilnīgu vienaldzību pret sava žanra aktualākajām problēmām atsevišķās sekcijās.

Viens no svarīgākajiem trūkumiem sekciju un komisiju darbā ir vēl visai zemais apspriežu līmenis. Bieži vien referenti aprobežojas ar apskatāmā darba īsu satura izklāstījumu un izsaka pāris kritisku piezīmju par dažām stila kļūdām, pavisam nemēģinādami sniegt dziļāku sacerējuma satura un formas analīzi. Tā strādājot, sekciju sanāksmes izvērsas par tukšu formalitāti, par parādi, kas nekā nedod autoriem, neveicina literatūras attīstību. Šāds parādes raksturs bija gandrīz visām sekciju gada noslēguma sanāksmēm. Tieši šīs sanāksmes atklāja, ka sekciju prezidiji parasti ļoti vāji organizē darbu. Tulkotāju sekcijai sava sanāksme bija jāatliek, jo nebija nedz sagatavotu referātu, nedz arī vispār kaut kādas konkrētas dienas kārtības. Arī otrreizējā sēdē sekcijā noklausījās oficiālā tonī lekturētus pārskata ziņojumus, daudzajiem klātesošajiem te nebija nekas piebilstams. Sapulcinātais tulkotāju aktīvs padevēģi aplaudēja savai priekšniecībai, jo tieši tulkotāju sekcija pieder pie tām, kurā pasīvitāte tiek izvēsta galvenokārt pret mazākajiem literatūras novada darbiniekiem.

Dažu sekciju sanāksmēs piedalās ļoti mazs skaits rakstnieku. Īpaši tas sākams par redzamākajiem, pieredzes bagātākajiem rakstniekiem. Piemēram, prozas sekcijā, dažreiz arī bērnu literatūras komisijā — tikai 6—8 cilvēki. Pilnīgi saprotams, ka pie tik nīcīga dalībnieku skaita (un pie tam vēl visi klātesošie apspriežamo darbu nav lasījuši) sekcijas sēdē nav radošas atmosfēras. Pēc referātiem seko debates ar pāris runātājiem un sasteigts, īss, pamācošs tonis lekturētus vadītāja gala slēdziens. Se nevar būt runas par kaut kādiem dziļākiem teoretiskajiem vispārīgajiem dzīvu diskusiju, bez kā sekciju sanāksme nevar kļūt par rakstnieku meistariības laboratoriju.

Ir labi, ka sekcijās apspriež jauno prozaiku un dzejnieku darbus. Taču bieži vien šis apspriedes nav ierosinošas. Tā, piemēram, dzejas sekcija uzalcināja jauno apdāvināto dzejnieci O. Lisoysku sagatavot savas dzejas apspriešanai sekcijā. Autore ar lielu steigu iesniedza kaut ko līdzīgu krājumam. Sekcijā izteikta, pamatos pareizā asā kritika visumā tomēr nebija audzināša. Kolektīvs šoreiz neprata autorē iedegt gribu strādāt, pasvītrot arī to pozitīvo, kas nenoliedzami ir dzejnieces darbos, tādēļ pēc sekcijas sanāksmes jaunās autores daiļrade nevis gāja uz augšu, bet gan apstājās.

Dažas komisijas sanāksmēs pārkārti, tā kā to darbība faktiski jāuzskata gandrīz par izbeigušos (kino komisija, komisija darbam ar jaunajiem autoriem). Nereti sekciju un komisiju vadītāji žēlojas, ka, lūk, neesot bijis darbu ko apspriest — tāpēc prezidiji, pats nesānākdams uz kārtējām sēdēm, bezrūpīgi gaida labākus laikus, kamēr kāds autors apžēlosies un kaut ko iesniegs. Ja tā skatās uz sekciju un komisiju darbu, tad tā ir šo svarīgo uzdevumu dziļa neizpratne. Tā strādājot, sekcija vai komisija nekad nekļūs par istu sava žanra saimnieku. Bet sekciju un komisiju darbības lauks ir ārkārtīgi interesants, saistošs un plašs. Var apspriest ikvienu iespējamu vai arī vēl neiespējamu stāstu, lugu, poemu, atsevišķu zīmīgāku scenariju, aprakstu vai dzejoli. Var pārrunāt tipizācijas, sižeta, tematikas, kompozīcijas,

panta formas, atskaņu, tēlainības, visā dažādākās stila un citas problēmas, var pārrunāt sava žanra attīstības svarīgākos jautājumus, atsevišķu sekciju dalībnieku panākumu un neveiksmju cēloņus, kolektīvi un radoši izvērst vēselīgu kritiku un paškritiku, kurai ir tikai viens mērķis — sekmēt sava žanra attīstību. Tātad — ir par ko diskutēt; ir jautājumi, kas, ja tos pienācīgi pascels, ieinteresēs visplašākās literatūras darbinieku aprindas.

Pie mums ne vienreiz vien runāts par mākslinieciskā apraksta, kinodramaturģijas un vispār dramaturģijas apstākumu. Šādi robeži latviešu padomju literatūrā varēja rasties tikai tādēļ, ka šiem žanriem nav bijusi vēlēta pienācīgā vērība, un vispirmām kārtām sekcijās. No dažiem sekciju un komisiju prezidijiem pret autoru, kas pie tiem nāk ar jaunu darbu, dvēš vesa vienaldzība un pat nepatika, tāpēc nebrīnīsimies, ka viens otrs stāstnieks, aprakstnieks, kinoscenarists vai dramaturgs pēc pirmajiem mēģinājumiem vairs nerādās sekcijā, neuzdrošinādamies traucēt sekciju vadītāju mieru.

Šie trūkumi sekciju un komisiju darbā lielā mērā radušies tāpēc, ka nav pietiekama Rakstnieku savienības valdes un sekretariata radošā ietekme uz tām. Valdes un sekretariata sēdes, noklausoties atskaites, aprobežojas galvenokārt vai nu ar norādānu, vai arī gluži formālu plānu apstiprināšanu. Īpaši valdei vajadzētu rūpīgi sekot sekciju un komisiju darbībai, apkopot visu vērtīgo pieredzi, kas gūta to darbā. Arī radošā darba individualās atskaites sekcijās un sekretariatā ir pārāk oficiālas; «pieņemis» tās «zināšanai», sekretariats parasti uzskata savu pienākumu par izpildītu. Īpaši jaunākās paaudzes dzejnieki un prozaļķi bieži vien nav sajutuši, ka par viņu daiļradi rūpētos ar patiesu sirsnību; sekretariats ļoti maz darījis, lai dotu viņiem konkrētus uzdevumus un sniegtu vajadzīgo atbalstu. Paši jaunie autori no šīm atskaitēm guvuši visai maz radošas ierosinājuma, jo tās nav pienācīgi sagatavotas.

Pēc šīs vasaras starplauka, kad vairums rakstnieku atradās radošos komandējumos vai atpūtā, tagad jāatsākas rosigam radošo sekciju un komisiju darbam. Tomēr septembra pirmās dienas liecina, ka šai svarīgajai rakstnieku darba nozarē turpinās kaitīga pasīvisma. No visām sekcijām un komisijām tikai trīs (bērnu literatūras, prozas un krievu) iesniegušas sekretariatam savus darba plānus, pārējās nav pat nopietnāk padomājušas, ko un kā strādāt.

Sekcijās un tāpat arī komisijās daudz plašāk jāpieaicina spējīgākie, pieredzes bagātākie autori, literatūras zinātnieki un kritiķi, it īpaši — literatūras zinātnieku jaunā paaudze. Turpmākā darbā visās sekcijās un komisijās jānodrošina kolektīva vadība un kolektīva lēmumu pieņemšana, jo tikai kolektīvs var atrisināt daudzus vissarežģītākos rakstnieka daiļrades uzdevumus. Rakstnieku savienības valdei ne-mitīgi jārūpējas, lai apspriežamo darbu analīze sekcijās kļūtu principiālāka, dziļāka, lai no sekciju un komisiju tribīnes nāktu radoši ierosinājumi, lai izvērstos diskusijas, lai tiktu pacelti literatūras teorijas un meistariības jautājumi. Tad rakstnieki, jaunā literatūra audzē un literatūras zinātnieki nebēgs no sekciju sanāksmēm, bet gan sajutīs iekšēju nepieciešamību pēc kolektīva darba, bez kura nevar būt istas daiļrades.

UZ TEATRA MĀKSLAS JAUNU AUGŠUPEJU

RĪGAS BŪVLAUKUMOS

Valsts teātri sāk jaunu sezonu. Tā būs atbildīgs pārbaudījums ikvienam teātra kolektīvam. Mūsu teātri aicināti vispilnīgākā veidā apmierināt padomju cilvēku pieaugošās kulturalās prasības, aktīvi piedalīties darbaļaužu komunistiskajā audzināšanā.

Radot inscenējumus par svarīgiem laimīgiem tematiem, uz skatuves uzvedot klasisku darbus, padomju teātri jābūt istam kulturalas avotam, progresīvās padomju ideoloģijas aizraujošam propagandētājam. Tā vispirmais uzdevums — radīt spilgtus, talantīgus un dažādus mākslas darbus par padomju sabiedrības dzīvi, par padomju cilvēku. Šī uzdevuma izpildei jāpakaļau visi spēki. Tikai paaugstinot savu inscenējumu idejiski māksliniecisko līmeni, nemitīgi uzlabojot skatuvisko meistarību, teātra darbinieki spēs lemantot tautas atzinību.

Mūsu zemē radīti sevišķi labvēlīgi apstākļi teātra mākslas attīstībai. Padomju tauta mīl un augstu vērtē teātri, parāda vislielāko interesi par tā radošo darbu. Komunistiskā partija un Padomju valsts audzina padomju cilvēkus labu gumi, augstas prasības mākslas darbiem, dara visu, lai augtu un vairotos progresīvās socialistiskās kultūras garīgā pārpilnība.

Teātri attaisnos savu skatītāju cerības, ja tie ar pašām pirmajām sezonas dienām visās lietās būs ļoti stingri savas augstās prasības, noteikti cīnīsies pret visādām amatnieciskām, haltūras attieksmēm uz radošo darbu, ikvienā izrādē centīsies panākt pilnīgu meistarību.

Teātriem izvirzītās prasības aug, kļūst aizvien augstākas. Tādēļ arī nevar samierināties ar sasniegto, jāties pašpārbaudīties, bezrūpības noskaidrot, kuras postoši atsaucas uz radošo darbu.

Teātra darbinieku un dramaturgu uzdevums ir sīvi un neatlaidīgi centties panākt teātra mākslas jaunu augšupeju. Padomju dramaturga darba pēdējā laikā vērojama jūtama rošanās, kas pastiprina lielo interesi par iesāktu teātra sezonu. Pārvarēdami kaitīgas bezkonfliktu «teorijas» ietekmi, dramaturgi cenšas pilnīgāk un vispusīgāk attēlot mūsu īstenību, drosmīgāk ķeras pie jauniem tematiem, pie jautru, dzīvespriecīgu komediju radīšanas. Teātri pieņemusi inscenēšanai gan iesācēju, gan arī jau pazīstamu autoru jaunas lūgas par laimīgiem tematiem: A. Salniskā «Bistamais ceļš bēdās», A. Kozemjakina «Nemierīgais amats», K. Simonova «Labais vārds», A. Sofronova «Varvara Volkova» un citas.

Teātru un dramaturgu auglīgā radošā sadarbība sekmē to, lai repertuārs kļūtu bagātāks. Par piemēru tam var nodēvēt jaunā dramaturga V. Lavrentjeva lūgas «Krjaževī» uzvedums, ko sekmīgi paveicis Novosibirskas teātris «Krasnij fakel».

Padomju teātris pacēlis lielu augstuma aktiera izpildījuma kultūru. Ne tikai uz galvaspilsētas skatuves, bet arī uz vietējo teātru skatuves uzstājas lieliski aktieri. Viņu meistarība, ledvemas pilna māksla ir pārliecinošs pierādījums tam, cik mūsu teātri bagāti talantiem, cik ievērojami to sasniegumi.

Aiz šiem neapstrīdamiem un iepriecinošiem sasniegumiem nevar neredzēt atsevišķu teātru nopietnu atpalicību. Nepārdomāta, vienaldzīga, amatnieciskā izturēšanās pret radošo darbu vēl bieži liek sevi manīt uz skatuves. Tā vietā lai neatlaidīgi strādātu pie patiesu un dziļu tipisku raksturu radīšanas, daži aktieri bieži ķeras pie uzspēles, pie nolietotiem šampļiem un tīfaretiem. Viņi pieļauj izpildījumā neīstumu, izpildījumu nepadara bagātāku ar dzīves novērojumiem, aprobežojoties ar tēlojamā rakstura ārīšīgu, primitīvu veidojumu.

Ar tādā formulu, vienaldzīgu pieeju aktiera darbam nevar radīt uz skatuves mūsu laika biedra māksliniecisku tēlu, kurš būtu piemēra un atdarināšanas cēlonis.

Leņingradas komedijas teātra nesenā viesizrādē Maskavā uzskatāmi liecināja, cik bēdīgi rezultāti ir apdavinātam teātra kolektīvam, kad tas neuzstāda augstas prasības savam darbam, samierinās ar vīduvējiem rezultātiem.

Partija aicina teātru darbiniekus atspoguļot padomju sabiedrības dzīvi tās tiešajā kustībā uz priekšu, visādi sekmēt padomju cilvēka labāko rakstura īpašību attīstību, atmāskot divkosīgus cilvēkus, pagātnes palieku konkrētos izplatītājus. Spilgti parādīt īstenību tās attīstībā, jaunā cīņā ar veco, pa spēkam tikai tam māksliniekam, kurš neatpaliek no dzīves, kurš izjūt jauno, iet uz priekšu, noslīpēdams savu meistarību.

Padomju teātris pacēlis lielu augstuma ne tikai aktiera mākslu, bet arī režijas mākslu. Mūsu režisori radījuši izcilus darbus, kas ir padomju teātra lepnisms. Bet pagājušā sezona liecināja, ka viņu mākslas attīstība pēdējā laikā menāmi palēninājusies. Pat vadošie teātru kolektīvi, no kuriem mēs, pēc kurām līdzinās pārējie teātri, ledrošinās sniegt izrādes, kur inscenējums ir ievērojami zemāks par viņu iespējām.

Nedrīkst samierināties ar to, ka uz skatuves turpina parādīties bālas, garlaicīgas un miegāinas izrādes. Tās neizceļas ar domas dziļumu, leceres drosmīgumu, formas jaunumu un spilgtumu, tajās tiek sniegts paviršs priekšstats par padomju cilvēku dzīvi, par garīgo pasauli. Dažādas lūgas, kuru autori nekādā ziņā nav līdzīgi citiem, tiek uzvestas ar vieniem un tiem pašiem paņēmieniem, kas atkārtojas no inscenējuma inscenējumā. Režisori aiz-

mirst, ka māksla necieš pelēcību, šauru prakticismu, drūmu vienmūžību.

Daži ievērojami režijas meistari dzīvo ar pagātnes panākumiem, neparāda radošu drosmi, netiecas pēc jauniem meklējumiem. Bet kam gan, ja ne viņiem, kas mācījušies K. S. Stapislavskā un V. I. Nemiroviča-Dančenko skolā, jāvirza uz priekšu režijas māksla, jāaudzina un jāaudzē talantīga maiņa.

Teātri līdz šim vēl pārāk nedroši, piesardzīgi izvirza jaunus režisorus, attiecībā uz viņiem ir pārmērīgi uzmanīgi. Jāpanāk noteikti lūzums spējuju jaunu režisoru izvirzīšanā, kuri parādījuši sevi. Teātru vadītājiem nav noteiktības arī tad, kad ir runa par apdavinātu jauno aktieru drosmīgu izvirzīšanu. Jaunatne ir mūsu teātra nākotne, un rūpīgi jārada apstākļi tās radošajai iespējai uzplaukumam, tās talantu nobriedumam.

Vīduvēju uzvedumu parādīšanos teātri režīmā attaisno ar to, ka viņiem nākoties inscenēt nepilnīgi izveidotus lūgas. Padomju dramaturģija vēl daudzējādā ziņā neapmierina teātru un skatītāju augstās prasības. Bet tas nenozīmē, ka dramaturgi būtu vainīgi, ja daži režisori un aktieri neizvēlēti, nevērtīgi pieiet sava laika biedra tēlojumam. Gluži otrādi, dramaturgiem režīmā ir pamats izteikt nopietnas pretenzijas teātriem par viņu lūgu neveiksmīgu skatuvisko iemiesojumu.

Pēdējos gados daudzus teātrus izveidojušas stipras partijas organizācijas, kuras apvieno lielu skaitu radošo darbinieku. Šo organizāciju lomai jābūt aktīvākai idejiski mākslinieciskajā dzīvē, tām jāvada un jāvirza cīņa par augstu mākslas līmeni, jāaicina kolektīvis uz radošu drosmi, jāatbalsta jaunā meklējumi. Viņu vispirmais uzdevums — visos darbiniekos leaudzināt izvēlīgu, paškritisku attieksmi uz savu darbu, augstas atbildības apziņu skatītāju priekšā.

Patlaban teātri izlaiz jaunās sezonas pirmos inscenējumus. Ar visu uzmanību tiem jāpieiet mūsu prese, ar kvalificētu analīzi, lietišķu un pārliecinošu kritiku jāpalīdz teātriem panākt augstākus radošos rezultātus. Preses atbalsts un aktīva uzmanība sekmēs iesāktās teātru sezonas veiksmīgu norisi.

Dramaturgiem, teātriem, kritiķiem kopīgiem spēkiem jāpanāk, lai uz padomju skatuves parādītos vairāk interesantu, spilgtu, priecīgu izrāžu, kuras uzņemtu kā svētkus, kā savilpojošu notikumu teātra dzīvē. Jāzīdara viss, lai mūsu teātra māksla sekmīgi izpildītu savu lielo un atbildīgo uzdevumu — cīnītos par jaunā, gaišā audzēšanu, izrādētu visu novecojušo, pamirušo, kas stāv ceļā tautai, kura ceļ komunistisko sabiedrību.

(Lai kraksta «Pravda»
(1953. gada 6. septembra leivads)

Simtiem rīdzinieku, kas rītos un vakaros dodas apkopot savus ģimenes dārzus, Sarlotes ielā, nekad neizmirst uzņemti pēljošu skatienu garajam dēļu žogam starp Zirņu un Ierēdņu ielu. Gandrīz katru dienu te redzams kaut kas jauns. Vēl nesen savā vienmērīgajā darbā ritmā šeit klanījās un atkal izslēdās ekskavatora «snukis», caur vārtiem vienā laidā jogaļa ar zemi piekrautas pašizgāzējas mašīnas. Augusta sākumā to vietā stājās citi automobiļi, kas celtniekiem pieveda kļēģelus un būvdarbiem nepieciešamos materiālus. Augu dienu dzirdēja buldozera rīkoņu, ūdenssūkņa nepārtraukto dūkoņu.

Tagad šie trokšņi apklusuši. Bet tas nebūt nenozīmē, ka rimušies Rīgas lielākā dzīvojamā nama būvdarbi — strādnieki patlaban izveido pamatus, uz kuriem pacelsies varenā ēka. Kā tad izskatīsies šis nams? Sarlotes ielā tam būs pieci stāvi, bet Zirņu ielas sektorā nams sniegsies deviņu stāvu augstumā. Tajā ierīkos divus lielus veikalus, trīs frizētavas, kurnieku un drēbnieku darbnīcas. Visi 174 dzīvokļi būs apzādāti ar modernām labierīcībām: vannas istaba, gāzes pavadu, atkritumu novadcauruli, tālruni. Pagarbteļpās iekārtos veļas mazgātavu ar mazgājamo mašīnu, skalojamo aparaturu, žāvēšanas ierīci un gludinātavu. Namā būs arī bērnu dārzs, izbūvēs rotāju laukumu.

Jau tagad nama pamatos veidojas lifta šachta, novietoti kanalizācijas caurules, būvē nostiprinājuma veļas mazgātavas mašīnām. Mēneša beigās mūrēs pirmās pagrabā sienas un vienlaicīgi tiks pamatus garāžai astoņpadsmit vieglajiem automobiļiem. Citi strādnieki izvēl elektrisku kabeli, uzstāda spēcīgu transformatoru, kas dos iespēju pilnīgi mehanizēt būvdarbus. Tad atvedīs divus lielus torpa celtnus, un drīz vien pāri dēļu žogam jau pacelsies pirmie kļēģeļu pilāri.

Ne mirkli nerimst darbs Kolchoznieku nama augstceltnes būvlaukumā. Vēl pagājušā gada pavasarī šeit atradās greizas koka būdas, kuras lepnī dēvēja par noliktāvam. Šodien varens dzelzsbetona karkass jau slejas pēcu stāvu augstumā, vēl augstāk kā milzīga rādītāja pirkstis izslēpjas celtnis, kas ievērojami atviegloja strādnieku darbu. Otrs celtnis pa garām slīdēm kustas gar centrālo fasādi un piegādā mūrniekiem kļēģelus.

Kamēr vien liela augstuma celj nākamās stāvus, citi strādnieki jau sākuši veidot cokola ārejo apdari no gaišiem keramiskiem blokiem, kuras īpaši šim nolūkam izgatavojuši Kudiņovas fabrika Maskavā. Turpat blakus ar kļēģeļiem aizpilda pirmā stāva sienas. Aizmugurē, kur atradīsies konferenču zāles, celtnieki veido jumta

konstrukciju. Vienlaicīgi apmet arī ārejo fasādi ar keramikas drumstālu un cementa maisījumu. Oktobra sākumā darbu sāks elektriku un sanitāro tehniku brigades.

Bieži clemīgi būvlaukumā ir Kolchoznieku nama projekta autors arhitekts O. Tilmanis un viņa palīgi, kas uzrauga darbu gaitu. Vērtīgas konsultācijas celtniekiem sniedz konstruktori, kas savas darba telpas tagad pārvietojuši būvlaukuma teritorijā.

Tuvākajās dienās būvlaukuma galvenais inženieris B. Istomins dosies komandējumā uz Maskavu, kur iepazīsies ar augstceltnu celāņu darba paņēmieniem. Šī pieredze palīdzēs leviest Kolchoznieku nama būvdarbos pēdējos tehnikas atzinumus, vēl vairāk mehanizēt celtniecības procesu.

Pilsētas otrā galā top Rīgas civilās lidostas jaunā ēka. Lai iepazītos ar tās iekšējo apdari un telpu izkārtojumu, vairs nav jāpēti rasējumi, daudz vieglāk apstāstāt 20 000 kubikmetru lielo celtni, kurā pašlaik veic pēdējos instalācijas, krāsošanas un tīrīšanas darbus.

Uz varenām pilāriem balstās centrālās zāles kupolveidīgie, gaumīgiem ornamentiem izrakstītie griesti. Te ar radistes biļešu un bagažas kases, ziņu biroja, pasta, telegrafa un tālsarunu vieta. Atsevišķas uzgādāmas telpas un atpūtas istabas ierīkotas pasažieriem ar bērniem.

Otrā stāvā pasažieru rīcībā būs viesnīca, liels restorāns, medicīniskās palīdzības punkts un vairāki kioski, kuros pārdos rūpnīcas preces. Darīta viss, lai tranzīta pasažieri, veļdami dažas dienas mūsu republikas gavaspilsētas apskatei, varētu apmesties ērtās un mājīgās telpās.

Trešais stāvs, kur novietostes lidostas pārvaļājumu kantoris un citas, ar pasažieru apkalpošanu saistītas nodaļas, jau pilnīgi sagatavots darbinieku uzņemšanai. Pārējās telpās celtnieki tagad strādā ar divkārtu enerģiju, lai vēl šoziem virs jaunās ēkas iedegtos Civilās gaisa flotes emblema.

Kalnietā un Ventspils ielu stūrī Baltijas dzelzceļu pārvaļde savu darbinieku vajadzībām uzcelusi jaunu namu. Septembra beigās iemītnieki šeit iekārtosies divdesmit četros gītos dzīvokļos, kuros krāsotāji, elektromontieri un sanitārie tehniķi patlaban beidz pēdējos apdares darbus. Gaišā fasāde, kuru grezno balkoni un terases, zaļais maurs, kas apjož trīsstāvu namu, koši sarkanais šifera jumts un plaši atvērtās parādes durvis jau tagad aicina iegriezties un priecāties par jaunajiem, gaišajiem un labi iekārtotajiem dzīvokļiem.

E. Briedis

J. KALNINS

Pārrundājam meistarības jautājumus

Rakstura attīstības un pāraugšanas atveidojums dramaturģijā

... Rīt J. Granta un V. Sauleskalna «Jūras vēju» izrādē LPSR Valsts Dailē teātri. Skatītājs seko lūgā notēto cilvēku dzīvei, viņu cīņām, iepazīstas ar katru no tiem, neatlaidīgi grib arvien sīkāk izziņāt, ko viņi domā, jūt, kas isti viņi ir. Izrādē rīt, un, lūk, aina zvejnieka Staģa mājā. Pie galda sēž vecle zvejnieki, viņu sievas un ēd pusdienas. Šie cilvēki nerunā ne vārda, tikai vēju apūstājās sejas, vēl kaut kas atblāzmo no tikko notikušās vētrāinas sapulces, kurā viņu priekšlikums izgāzts. Sastrādātās, vētrās un sāļajos ūdeņos ārdētās rokas gausi sniedzas pēc maizes klaipa, lēni cilājas karotes. Bet šai laikā, kad vecle klusēdami ēd, istabas otrā pusē zivju fabrikas jauno direktoru Straujupu aplenc barīnš jauniešu. Viņi grib ar motorlaivu, kuru pašī izremontējuši, doties jūrā un tāpēc tagad mēģina izdabūt no Straujupa atļauju to darīt. Straujups liedz, kaut arī var redzēt, ka jauniešu uzņēmība viņam patīk. Skats nedaudz teļģst.

Dabiski, ka epizodei ar jauniešiem jābūt skatītāja uzmanības centrā. Tā vajadzētu būt, bet tā nav. Uzīnājis, kas jauniešiem padomā, skatītājs sāk garlaikoties, klausās viņos tikai ar vienu ausi, acis gluži neviļus aizslīd pie vecajiem zvejniekiem un ar interesi vēro, kā tie ēd...

Kāpēc? Vai jaunieši runā kaut ko aplamu, vai viņu vārdos ir kāda nesaskaņa ar dzīves īstenību, vai arī viņu vēlēšanās doties zvejot ir pavisam nenozīmīga un tā nevar ieinteresēt skatītāju?

Nē, viņu runās nekā nepareiza nav. Tās skan diezgan gudri, viņi runā pat ar sajūsmu, jaunatnei raksturīgo entuziasmu. Un tomēr viņos negribas klausīties, un šķiet, ka tie kaut kas ir viltojis, nepatīkams, ka dzīves patiesība te sagrozīta, kropļa. Tāpēc skatītāms slīd uz istabas otru pusī, jo veco zvejnieku grupā šo nepatiesību neļūt, skatītājs tajā vairāk saredz caur mākslas tēlēm doto dzīves patiesību nekā likšmājos, spriganajos jauniešos. Viņš redz cilvēkus, un ne cilvēkus vispār, bet zvejniekus, kuriem katram ir savs raksturs, sava individuālā seja. Viņš tos jau iepazīnis lūgas gaitā, un pašreizējā nelielā epizodē to raksturo vēl tuvāk, tā palīdz vēl labāk saskatīt un izprast, kas isti par ļaudīm viņi ir. Jauniešu grupā tā trūka, tāpēc viņi neieinteresēja, kaut arī tals frāzēs, ko viņi norunā, viss skan gudri un pareizi. Jauniešu skats gan leņem samērā nozīmīgu vietu lūgas sīzietiskajā risinājumā un lūgas idejiskā satura izgaismošanā, bet tas izpildā tikai šādu stipri vispārēju uzdevumu, turpretim pašu jauniešu rakstura atklāšanā tas dod ārkārtīgi maz. Jo... nav jau isti pašu šo jauniešu. Viņu tēli lūgā (un arī izrādē) kaut cik atšķirīgi neizmēģinās iepriekš, skatītājs neatceras viņus kā cilvēkus, kam katram sava griba, tieksmes, vēlēšanās, attieksmes pret citiem cilvēkiem. Arī šajā epizodē nekā par katru atsevišķi no viņiem jauno neuzziņām, viņi paliek kaut kāda nenoteiktā masa.

Tā tas ir šai epizodiskajā skatā. Bet bieži gadās tā, ka veļģīgi mūsu ska-

tiens kļūst pa skatuvi, — cilvēku, kas uz skatuves uznes pilniskanīgu dzīves patiesību, tā arī neatrodam. Dzirdam gan daudz skanīgu, āreji epāmotu vārdu, bet — galu galā — tā patiesība, ko viņi pauž, šķietas gauzām pelēka un nevarīga, neredzam cilvēkus. Un uzmanības nepatīkamā sajūta — rakstnieks (un viņa dēļ arī skatuves mākslinieks) sagrozījis dzīves īstenību, kropļojis notēlotos cilvēkus.

It īpaši šis nelaimis atgadās ar pozitīvo varoni. Tā attēlošana ne vienreiz vien mūsu dramaturgiem kļuvusi par klupšanas akmeni. Lūgā tad pietrūkst tieši tā tēla, kura veiksmīgam atveidojumam šodien ir pirmšķirīga nozīme. Un parasti ir tā: skatītājs, ieraudzījis pozitīvo varoni, paklausās brīdī viņā, jau pēc dažām frāzēm izprot, ko rakstnieks grib ar to teikt, un tad vairs viņš to neinteresē. Neinteresē tāpat kā tie jaunieši «Jūras vējos». Lūgas gaitā par viņa raksturu, par viņu kā cilvēku mēs vairāk neko kaut cik nozīmīgu neuzziņām. Tāds tēls rīkojas, domā, leņj it kā pēc kādas jau iepriekš izstrādātas schemas. Viņš gan darbojas, bet viņa darbošanās, viņa runa ir bez tās aktivitātes, leļģšajā eprieguma, kas raksturo ikvieno cilvēku reālajā dzīvē. Viņa domas un jūtas neatklājas šai aktivitātē pret apkārtējiem cilvēkiem un notikumiem, kas tad skatītāju ierosinātu viņam līdzdomāt un līdzī just. Te raksturīgs piemērs ir gandrīz jebkurš partijas darbinieka tēls latviešu padomju dramaturģijā. Daudz labāka pozīcijā atrodas negatīvais personažs, jo dramaturgi

to parasti notēlo aktīvu savā neietībā, viņu rīcību raksturo kā domas, tā gribas sasprindzinājums. Te mazāk jūtam tēla rīcības un domāšanas iepriekšnotēlību.

Pozitīvā varoņa raksturs lūgās parasti nav parādīts attīstībā, t. i., ar katru jaunu skatu, ar katru jaunu situāciju neiepazīstam viņa raksturu arvien pilnīgāk. Pozitīvajiem tēliem lezīmē gandrīz vienīgi, tā sakot, viņu virszudevumu, to idejisko saturu, kas ar viņu gribēts lūgā pateikt. Bet šāds virszudevums vien vēl neveido spilgtu tēlu. Tās ir tikai galvenās vispārējās kontūras, kuras vajag piepildīt ar konkrētu saturu. Tās ir lielāko tiesu tipiskās iezīmes, bet te pietrūkst individuāla rakstura vaibstu. To neievērojot, arī iznāk tā, ka viens šāds tēls līdzīgs otram, pie tam abi vienlīdz pelēcīgi.

Un patiesām savādi: cilvēki katrā lūgā sastopas ar gluži citiem cilvēkiem, arī konflikti atšķiras, bet galu galā pozitīvais varonis abos gadījumos iznācis apmieram vienāds. Bet katrā jaunā situācijā viņam taču vajadzēja rīkotos tikai sev atbilstoši, vajadzēja izpausties viņa individualitātē. Bet tā nav. Pietrūkst tieši rakstura attīstības momenta, kur varētu izpausties viņa individualitāte.

Cik tas nepieciešami, pietiek tikai atcerēties M. Gorkļa lūgas par inteliģenci. Piemēram, «Vasarnieki». Šai lūgā Gorkijs vērsās pret to inteliģences daļu, kas, 1905. gada revolūcijai tuvojoties, gribēja norobežoties no sabiedriskajām cīņām, gribēja tikai labi

paēst, atpūsties. Gorkijs viņus nosauc par vasarniekiem. Lūgā viņu parādīta vesela galerija. Ja nu visiem šiem cilvēkiem būtu dota tikai viņu galvenā pazīme, — ka viņi ir vasarnieki, — tad tie visi iznāktu viens otram līdzīgi. Bet tā nav. Kaut arī galvenais pamats viņiem visiem vienāds, tad tomēr kā cilvēki viņi pilnīgi atšķiras viens no otra. Tāpēc ļoti paplašinās kopējā aina. Lūk, Basovs. Šis inteliģents, kad esam viņam izsekojuši cauri visai lūgā, paceļas mūsu priekšā tik skaļdrī, ka pilnīgi varam iedomāties, kā viņš izturēties jebkurā situācijā. Ja kopējā — vasarnieku — līnija Basovam ir vienāda ar cīnīķi, uz savu sievu greļsirdīgo Suslovu, vai arī ar lasītājus pazaudējušo rakstnieku Samilovu, tad individualā seja viņiem katram sava. Un tā neatklājas uzreiz, bet raksturs te atklājas lūgas gaitā un mēs ar interesi sekojam šim procesam. Tas ir pilns aktivitātes, mēs tam dzīvojam līdzī un varam lūgu lasīt vai skatīties atkal un atkal.

Prasība parādīt raksturus to attīstībā izvirza dramaturgam uzdevumu ik personu pēc iespējas ciešāk iekļaut izvēlēto tēlu sistēmā, parādīt viņus vienu pret otru noteiktās attiecībās. Te rodas prasība pēc konflikta. Tāpēc arī konflikts, pat vesela konfliktu sistēma ir tik raksturīga dramaturģijai, ir viens no tās pamatiem. Arī te lielisks piemērs ir Gorkļa dramaturģija, kur ik persona it kā tūkstotī pavadieniem saistīta ar citām, jūtam visu šo personu attiecības.

Ja šīs ciešās saistības tēlam ar tēlu trūkst, nav iespējams tos pārliecinoši noraksturot, dzīves patiesība atklājas nepilnīgi. Uzskatāms piemērs ir V. Sauleskalna «Ceplis». Pats fabrikants Ceplis te ļaunsti veseli tēlu siste-

Turpinājums 3. lapa pusē

Lielaiz dzejnieks un cīnītājs

Raiņa dienas šogad atnāca ar bagātu rudeni, ar pilnām kletīm mūsu kolchoz, no kuriem daudzi nosaukti Raiņa vārdā, ar jauniem darba panākumiem rūpnīcās, ar līksmu bērnu daļu jaun-uzcēlās skolās.

Raiņa dienas atnāca vienkop ar Miera aizstāvēšanas republikas komitejas pīnūmu, ar darbaļaužu sapulcēm, kur latviešu tauta pasacīja tēraudcietu ap-ēmību atdot visus savus spēkus lielajai cīņai par miera nosargāšanu. Kā visās mūsu gaitās, arī te nemirstīgais Raiņis ir cīnītāju ierindā ar saviem dedzīgajiem vārdiem par mieru, par autu draudzību, ar visu savu naida asumu pret kara cēlājiem.

Lai vilks cik asinskārs, tas neuzvar. Bet uzvar tas, kas strādā, plau un ar.

rakstīja Raiņis. Mēs arī atmināties Raiņa sašutuma pilnos vārdus pirmā pasaules kara sākumā, ko viņš teicis par visu sociāldemokratu, kas nede- vīgi atkāpās no strādnieku šķiras starptautiskās solidaritātes principa, «atvēlēdami valdībai uzbrukuma kara budžetu, nesperdami nekādus soļus pret karu... kurš ir tiešs uzbrukuma karš no vācu imperialismā». Raiņis, rakstīja, ka «katrs karš ir riebigis un neizbēgams», bet zināja arī pateikt, ka «cēlums ir tikai atsvabināšanas ka-riem, kad tauta nomet kāda apspiedēja jūgu».

Ar Raiņi mēs sas opamies visās mūsu miera dzīves gaitās, jo šodien at- nākusi Raiņa lecerētā nākamības valsts, piepildās dzīvē paši lielākie, drosmīgākie Raiņa sapni. Izgājuši no šauruma loka, ciešā draudzībā ar di- ženo krievu tautu, kuras glāvi un va- ronībai Raiņis teicis nežūdošus vārdus, latviešu tauta brāļu tautu brīvajā sa- mē ceļ savu laimīgo dzīvi.

Ar Raiņi mēs diendienā sastopamies, kad runājam par latviešu tautas revo- lucionarajām tradīcijām, par mūsu ba- gāto kultūras mantojumu, par latviešu padomju literatūras drošajiem pama- tiem. Ar Raiņi sastopam mūsu valod- nieki, turpinādami pēlīt Raiņa paveikto milzu darbu latviešu literārās valodas laukā, viņa izcīnīto kauju un lielo uzvaru, viņa «savādo valodu», kurā cil- vēki runā «ar tauru skaņām, ar zē- la mēlēm, ar staru vārdiem, ar uguns dvasi».

Raiņa vārdus mēs diendienā atrodam lielās Krievzemes un daudzu brālīgo republiku laikrakstu un žurnālu lap- pusēs, ar gandarījumu lasīdami at- sauksmes par Raiņa darbu tulkoju- mēm, cildinošus rakstus par «Pūt, vējiņ!» aizvien jauniem testudējumiem.

Laikraksts «Poļarnaja Pravda», kas iznāk Murmanskā, šā gada 22. maijā ziņo par «Pūt, vējiņ!» izrādī pilsētas kultūras nama pašdarbības kolektīva testudējumā. Lugu jau testudējuši ap 40 Padomju zemes profesionālo teatru, bet tas ir jo lielāks gods Raiņa geni- lam, ka «Pūt, vējiņ!» sāk lielu gaitu arī krievu tautas jaunrades kolektīvos. Laikraksts pastāsta, ka Murmanskas drāmas kolektīva dalībnieki, «lai dzi- jā izprastu lugas ideju, noklausījās sarunas par latviešu tautas lielā dze- jnieka dzīvi un darbību, lekciju par Latvijas vēsturi, noskatījās Raiņim veiktā kinofilmu. Cenzdamies pareizi atveidot lugas nacionālo kolorītu, paš- darbības kolektīvs nodibināja sakarus ar Rīgas drāmas teatru, kas sniedzis kolektīvam lielu palīdzību, atsūtīdams, starp citu, kostīmu zīmējumus». Izra- des joprojām gūst lielu atsaucību.

Pareizi izprotot lugas dziļāko saturu, daudzu testudējumu recenzenti raksta, ka lugas galvenais varonis ir brīvību mīlošā latviešu tauta, kurai Raiņis veit- tījis visu savu daiļradi, ka Baibas sap- nīs par skaistu, laimīgu dzīvi izsaka visas latviešu tautas gadu simtiem ga- ro sapni un cīņu par brīvību. «So lai- mī latviešu tauta leguva padomju tau- tu brālīgajā saimē», raksta «Poļarnaja Pravda».

Visa Raiņa dzīve un darbība, viņa lugu un dzeju varoņi, Lāčplēsis un Spidola, «Tālās noskaņas» un «Klusā grāmata», «Taisnā tiesa» revolucionā- rie jaunieši, latviešu dzīvības un nāves kaujā, uguns un nakts kaujā, lai reiz atnāktu brīvības diena latviešu tautai, lai pasaulē reiz valdītu darba taisnība. Raiņis vienmēr bijis šīs cīņas paša aktīvākais dalībnieks, viņa revo- lucionāra mūža kļuvis mūsu jaunatnei par paraugu, kā ar visu sirds un prāta dedzību kalpot darba tautai, kā cīnī- ties pret tās ienaidniekiem. Raiņim bija tiesības viņās kauju dienās rakstīt, ka savu mūžu viņš bijis cīnītājs «un pir- mā rindā vienmēr esmu kāvēs».

Nekad es neraudzīju izvalīties, Kaut arī tūkstots lēmēšu man bija. — Nedz jāvu dusu sev ne vienu gadu. Ne vienu mēnesi, ne vienu dienu. Jo cīņa likās man visaugstākais, Si garā ikdieniskā nīkā cīņa Par mūsu tautas tālo nākotni. Kas jāizšķir ir tūda, šodien pat.

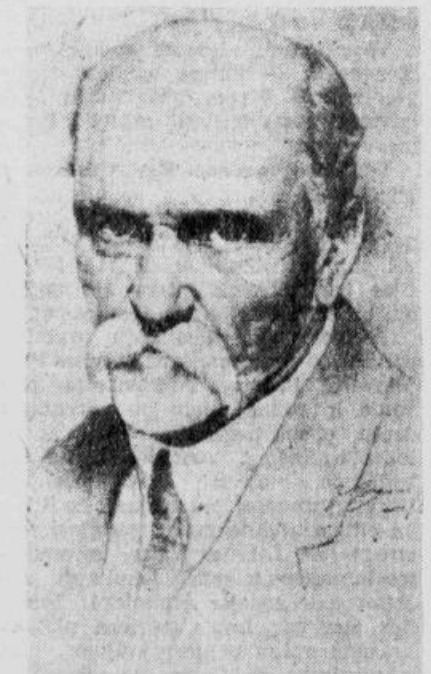
Tā ir vadošā caurvīju tema visai Raiņa daiļradei — tautas brīvības cīnītāja tēls, viņa augstās morālās īpašības, viņa gatavība atdot cīņai sevi visu, savu dzīvi, savu grīdu.

«Nevār tā blakus līdži just! — sauc Raiņis. — Cilvēceļ rīta cīņa par

FR. ROKPELNIS

lielu, kad viņa grābj, grābj cilvēku visu, visas dzīvas un prātu, visas mie- sas un sirdi un dvēseli. Kas ir tie rem- denie, tie izsplatīti taps.»

Nesaudzīgi, neatlaidīgi Raiņis māca un prasa no cīnītāja šīs augstās īpašī- bas, māca neaizmirst, ka tas, «kas meklē paglābt savu dzīvību, tas zau- dēs vīpu». — «Val gāji kā pērkon, kas vējam iet pretī?» — skan Raiņa jautā- jums. «Mēs ne trešo daļu nedzīvojam,

ko šīs miesas spētu panest», — skan viņa atgādinājums. Cīnītājam vienmēr jābūt gatavam krist kaujas laukā, ja to prasa uzvara.

Gan tiesa — vispīlgtākie Ziedi tiek lauzti, Bet zīni, tie arī Tiek vainagā sprauti.

Raiņis nepazīst ne mazākas saudzi- bas pret tiem, kas kauju dienās trīc un dreb par savu sīko mājas laimīti. «Tad stāvat klusi! Un trīsat, kur neredzi! Nenākat klajā pēc miera brēkt, pēc miera un puķēm un mīlas smaidiem.» Isti cīnītāji ir tālāk — un tikai pēc uzvaras

Tad, tad — nāks tā laime, Pēc kuras mēs tvīkstam, Kas dos mums iespēju tēt vēl tālāk.

Nolauz aiz sevis visus tiltus, dzelmē nogremdē laivas, istam cīnītājam ceļš vienmēr uz priekšu, kur saules tāles pūst.

Tā izaug cīnītāju cīlis, kurus Raiņis sauc jaunajā darbā — tēt kungiem tos rupjos prātus, kult kungiem tās pelavu dvēseles, kamēr tās top par putekļiem, sauc visus strādniekus nopīst, novākt šķēršļus, sliet stabus, likt spēres, plēst celmus, celt jauno nākamības namu. Si cīnītāju cīlis drosmīgi pieņem ienaidnieka izaicinājumu. — «Acs pret aci, un zobu pret zobu!» «Tik tas jums jāzin: Mums acis jaunas, tās redz caur jūsu krūtīm glēvi drebošās hijēnu sir- dis. Tik tas jums jāzin: Mums zobi jauni, tie kožas cauri caur kaulu kau- liem, caur akmens vajņiem, tie pašu zelta pamatu pamatu pārgrauzīs pušu. Nu, nākat laukā! Nu acs pret aci! Nu zobu pret zobu!»

Tā audzinātus, norādītus jaunos cī- nītājus Raiņis skata pašās bargākajās uguns pārbaudēs, savā dzejā celdams viņiem nerūdošu pieminekli. Tāds ir «Klusās grāmatas» «nabaga brālis», kam viss atņemts — tēvs, māte, bērni, bledri, kuram liks sliet rokas, kamēr asins zilas no pirkstiem riet, kuru liks tukšnešos dzīt, mocīt, sirdi un dzīslas pušu raut.

Brāli, mans mīļākais, to tie vēl spēj — Mūžam tie neiespēs likt tevīm vaidēt.

Tādi ir «Taisnā tiesā» nāvei lemtie pieci jaunie cīnītāji varoņi savā gājie- nā uz soda vietu:

Skaidra gaisma lēta tiem pār sejām, Pierē valdoša sēd liela doma, Uzaci sev vietu nāms lepnoms, Lūpas smaida nebeldzamu mīlu, Bet pār visu staro lielās acis Svešu gaismu, kas kā kvēls un zibens Dedz tās dvēseles, uz kurām uzkrīt.

Tie ir uzvarētāji, kas tur iet, tās spēks nevar zudis būt, tie ir tuvs rita vēstneši.

Tādi ir cīnītāji satricinotajā mātes elstā par varmākām, kas dzina viņas dēlu nāvē, kuri plēsa viņas sirmos ma- tus un nocieta no pleciem mātē rokas, kas bija dēla miesā iekūrusās, ka tās palika tur karājoties.

Ko jūs nobalējat, asins zvēri, Mātes rokas redzot karājamies? Sava dēla asinainos plecos Mātes rokām tur ir istā vieta.

Nav uzrakstīti latviešu valodā lielā- ki slavas vārdi cīnītāja mātē, nav

baismīgāk parādīts savā istajā izska- tā varmāka, kā to darija Raiņis. Un mēs satraukti nodrebam — kad tas bija? — taču pavisam nesen par to dzirdējām, lasot par amerikāņu fašistu briesmu darbiem Korejā, par siepka- vām, kas ciema skolotājam ar zāģi no- zāģēja galvu, kas dzīvus apraka leval- notus cīnītājus. Nav zaudējuši Raiņa vārdi savu asumu un vajadzību, tie arī šodien palīdz iepazīt un bez zēlas cirst ienaidnieku.

Val gan Raiņa nesaudrīgās uguns rindas par «vispīcīgajiem» vācu baro- niem, kuri slepeni trīc, kad gūstek- ņus šauj, kas paši nobāl, tūkstosus kaudami, kuriem no bailēm pieres svīst, kad tie sauc pēc jaunām asinīm, val šīs rindas rakstītas tikai par vi- ņiem? Val tas nenotiek vēl mūsu die- nās koloniju zemēs, kur tautas cīnās par brīvību? Raiņis te patīš spēcīgā vispārīgumā dot tautu apspiedējus un varmākas, lai nedrebētu cīnītāja roka, tos izdeldējot.

Taču Raiņa brīvības cīnītājs nebūt nav vienas krāsas, vienas rakstura īpa- šības cilvēks. Viss, it viss, kas vien cilvēkā liels, cildens, skaists, mīt viņa sirdī. Garā cīņas gaitā brīdi apstāties pie avota, viņš uzrunā ceļa biedri:

Dzer drusku ūdens, cik ar roku smeju: Tev izžuvusi sirds šo garo ceļu, Bet pašai rociņa tev smelt par mazu.

Un arī tā ir cīnītāja sirds, kas prot ilgoties, prot gaidīt, «kā zieds gaida biti».

Par sevi un par cīnītājiem Raiņis rakstīja:

Nekad man nava apnicis, Ko reiz esmu mīlējis, — Kā mīlas mīpu lai es dzēšu? No mājas, ko es uzcēls, Kā akmeni lai laukā plēšu?

Tāpēc arī nav uzvarama šī cīnītāju cīlis, ka tā dzīvo bagātu ista cilvēka dzīvi, ka tā mīl brīvību un dzīvi tik ļoti, ka gatava atdot par to dzīvību.

Bet tās taču ir īpašības, kas tik krāšņā plaukumā rodāmas mūsu so- dienā, kas raksturo katru istu padomju cilvēku. Raiņis prata tās redzēt un at- tēlot savos mūžīgi jaunos dzejas darbos.

Tā reizē ir arī Raiņa nevīstošā jau- nība.

Šodien, kad mūsu tauta Komunistis- kāis partijas vārdībā iet lielajā dzīves celtniecības darbā, Raiņis nāk līdzi mūsu gājienā uz komunisma rītdienu.

(Turpinājums no 2. lapa pusē)

mā, ik jaunā skatā mēs viņu dziļāk un dziļāk iepazīstam. Turpretim sociāldem- okrata Kļaviņa tēls, salīdzinot ar Cepli, ir sauss, schematisks. Ar viņu uz skatuves uznāk tikai tas vispārīgais, kas raksturo sociāldemokratu kā bur- žuazijas rokaspuoli un darba tautas nodevējus. V. Sauleskalns pavisam maz šo Kļaviņu iekļāvis lugas darbībā, spilgtāk neizmē viņa raksturu, nerā- da to attīstībā. Tāpēc ar prātu gan varam izsekot sociāldemokrata vārdiem, atzīt, ka Kļaviņš runā sociāldemokra- tam atbilstoši, bet šos vārdus neuzne- mam kā pilnvērtīgu dzīves patiesību, kas spēj skatītāji izraisīt sašutumu, naidu.

Raksturīgs piemērs ir arī A. Grīgu- la komedijas «Profesors iekārtojas» po- zitīvais personažs, kas no lugas dar- bības it kā atizīs un ir bez sīkāka attieksmju iezīmējuma ar negatīvajām personām. Ne Brigita, ne Zaiga Krau- ze, ne Pēteris te ar katru jaunu skatu mums nekļūst uzskatāmāki, bet visu laiku spēlē tikai vienu stīgu.

Cik nevēlīgi autori dažkārt izturas pret savu tēlu sīkāku noraksturojumu, liecina jau sākumā minētā epizode «Jūras vējos». Jaunieši tomēr aizbrauc jūrā. Notiek nelaime, parstāj darboties laivas motors. Bet padomju zemē nav dārgākas mantas par cilvēku. Jaunie- šus meklē, uz jūras dodas lidmašīnas un viņus izglābj. Šo gādību par cilvē- ku tad nu arī autori pasvīto, bet aiz- mirst: citu. Jaunieši, pie tam viņi ir komjaunieši, izbraukdami patvaļīgi jū- rā, taču bija pārkāpuši disciplīnu. Par to lugā nav ne vārda. Bet tieši te bi- ja iespējams tuvāk raksturot jauniešus un arī pašu Straujupu — kā viņi šo jautājumu atrisina. Reālā dzīvē tam garām palet nevarētu.

Parādīt notēlotos raksturus attīstī- bā — svarīgs un nepieciešams katrā dramaturga uzdevums. Bez tā veiks- mīga atrisinājuma nav iedomājami pilnvērtīgi mākslas tēli. Protams, viss tas cieši jo cieši saistīts ar to, cik labi autors pazīst dzīvi, ar viņa talanta spēku, jo arī tā labākā amata meistā- ribas pārzināšana vien nedos labu lugu. Tomēr prakse rāda, ka meistariības jau- tājumiem pārāk bieži netiek pievērsta vajadzīgā vērība.

Sai sakarā jāapstājas vēl pie viena jautājuma. Jāatzīmē, ka uz jūcekli, kas vērojama, runājot par rakstura at- stīstības nepieciešamību. Dažkārt pre- se, bet it īpaši, apspriežot lugas, nepavi- sam nenorobežo divus jēdzienus — rakstura attīstību un attiecīgās notē- lās personas pāraugšanu. Grībēti vai negrībēti, bieži iznāk tā, ka prasību pēc rakstura attīstības dramaturģijā saprot kā prasību pēc pāraugšanas. Tas it īpaši dezorientē jaunos dramatur- gus. Kā Latvijas Valsts izdevniecībai, tā Republikāniskajam tautas mākslas na- mam iesniegtajos darbos redzam, ka jaunie autori katrā ziņā tādu notēlo- to personu cenšas pāraudzīnāt, bet rakstu- ra attīstībai pievērš ārkārtīgi mazu vērību.

Raksturu parādīt attīstībā — šī prasība obligāti attiecināma uz jebku- ru personu jebkurā lugā. Kā tā izpau- zas? Sai sakarā atcerēsimies, piemēram, Kristīni R. Blaumaņa lugā «Uguni». Kristīne nepāraug (šai lugā neviena persona nepāraug), bet, lugu noskatoties val izlasot, mēs redzam, ka ar katru jaunu skatu Kristīnes raksturs atklājas arvien pilnīgāk. Lugas be- gās lēmums palikt pie Edgara arī ne- ierimē viņas rakstura maiņu, bet ir, tā sakot, punkts, lai Kristīnes rakstura iz- sakot, punkts, lai Kristīnes rakstura iz-

pazīšanas procesā, kādu parādījis Blaumanis.

Ar cilvēka pāraugšanas procesu no- tēlojumu sastopamies burtiski gandrīz katrā latviešu padomju lugā. Dažreiz tas plašāk izvērst, citreiz tikai iezī- mēts lugas beigās, bet gandrīz vien- mēr lasītājs vairāk vai mazāk tieši pamudināts domāt — tas cilvēks pār- augs.

Cilvēku pāraugšanas notēlojums pa- domju literatūrā ienem un ienem arī turpmāk ļoti nozīmīgu vietu. Un tas ir dabiski. Mums vēl pavisam netālā pagātnē ir tas laiks, kad nodibinājas padomju vara. Cilvēku pāraugšana vi- sus šos gadus bijusi viena no ļoti tipis- kām mūsu dzīves parādībām. Tam arī jāatspoguļojas un tas atspoguļojas lite- ratūrā, tai skaitā arī dramaturģijā. Bet ar šā pāraugšanas procesa notēloju- miem pārāk bieži nav istas kārtības.

Parādīt cilvēku pāraugšanu — grūts, atbildīgs uzdevums, kas bieži vien prasa vēlīt tam visu lugu. Te lai no latviešu literatūras atceramies A. Brigaderi, kura to savos darbos jo sevišķi iemīļojusi darīt. Luga «Prin- cese Gundega un karalis Brusubārda» visa vēlta šim uzdevumam. Cilts pie- mērs — no padomju dramaturģijas klasikas — Trejeva lieliskā luga «Lu- bova Jarovaja». Cik daudziem pārdzi- vojumiem, konfliktiem bagāti Trejevs attēlojis Lubovas attīstības gaitu! To šai gadījumā nevar reducēt vienīgi uz rakstura dramaturģisko attīstību. Tas ir rakstura augšanas un pāraugšanas process. Pārējām lugas personām šā procesa nav. Līdzīgi ir ar Sadriņu Pozodina lugā «Cilvēks ar šauteni». Sais darbos cilvēka pāraugšanai luga vēlta ievērojama vieta jau tūri tekstā un teipās ziņā vien.

Bet latviešu padomju dramaturģijā

gandrīz visur viena neļaimē: pietrūcis faktiskā materiāla, pietrūkusī vajadzī- gā ekspozīcija, lai patiešām varētu no- ticēt, ka šie cilvēki pāraug vai ka viņ- ņiem ir sliecība uz to. Tāpēc jūtam gan autora nēlūku, bet tas nav atrisī- nāts, no šādas lugas lieti āra nepati- kama skolmeistariska didaktika. Tā ir lielās, atbildīgās temas vulgarizēšana, dzīves patiesības kroplošana. Un kāpēc gan cēsties pat katrā viencēlienā kādu pāraudzīnāt? Tā taču ir nevajadzīga pārcēšanās.

Sai sakarā izvirzās jautājums par lugas nobelgumu. Šķiet, nav nekādas vajadzības ik lugu novest «pārauzi- nāmos» cilvēkus līdz tādām punktam, ka viņi apņem laboties. Tas jau mums kļuvis par literāru štatū, kas pilnam vērojams arī uz teatra skatu- vēm. Bet ne jau tas tik svarīgi, vai katru pamatos labu, bet svarīgu, pie- tiekami neuzpēmīgu vai daļēji birokra- tismā iestīgušu utt. cilvēku dramatiskā darbā pāraudzina, vai arī parāda kā tādu, kas apņem laboties. Svarīgi gan, lai izvirzītās negatīvās īpašības skatītājs patiešām uzvertu kā negatī- vas un tas viņam liktu stingrāk pa- skatīties sevi un apkārtējā dzīvē. Sai sakarā interesants, katrā ziņā pēc at- kal un atkal redzētajiem trafaretiem neparasts ir E. Zīles dotais operdzie- donā Ladīgina tēls L. Leonova lugas «Vienkāršais cilvēks» uzvedumā Aka- demiskajā Dramas teatru. E. Zīles trak- tējumā Ladīgins ir talantīgs operdzie- donis, visumā labs cilvēks, bet, iegri- mis pašapmierinātībā, ar pārkuma apziņu viņš izturas pret apkārtējiem cilvēkiem. Par to Ladīginam lugas be- gās aizrāda viņa draugs Svekolins. Te nu varēja dot divējāda veida atrisī- nājumu. Ladīgins varēja uzklaust šo aizrādījumu, tas Ladīgina varēja pa-

modināt domu, ka ar viņu viss nav kārtībā. Luga nobelgots ar pārlie- cību skatītājos, ka Ladīgins pārvarēs savu pašapmierinātību. Tas ir parast- s, pēdējos gados kā dramaturgu, tā teatru praktizētais atrisinājums. E. Zīle gājīs citu ceļu. Viņa Ladīgins tikai istu brīdi samušt, tad viņa pārākuma apzi- ņa un pašapmierinātība gūst virsroku, un beigās skatītājam paliek pārliecība, ka Ladīgins dzīvos, kā jau dzīvojis. Un tas ir pareizi, desmitkārt pareizāk, nekā ja Ladīgina tēlu veidotu un nobeig- tu pēc pirmā parauga. Autors viņa «pāraugšanai» nav devis pietiekami materiāla, tāpēc tā nepārliecinoši un iznāktu patvaļīgi uzleptā didaktika. Tagad turpēsim secinājumu par to, ka minētās Ladīgina rakstura īpašības ir skauzamas, izdara skatītājus, viņš var izdarīt attiecīgas konsekvences dzī- vē, un nepavisam viņam nebūtu no tā labāk, ja to būtu darijis Ladīgins uz skatuves. Tēls pats sevi šeit ir at- maskojis un novērtējis. Ar to pietiek.

Šķiet, mūsu teatru pārliekā neuzli- cēšanās skatītājam un dramaturgu ne- uzticēšanās lasītājam ir kaitīgi liela. Viens no tās rezultātiem ir trafaretis- kā morale lugu un uzvedumu beigās. Teatris šādā gadījumā nav audzinātājs, bet moralizētājs skolmeistars. Laiks to izbeigt.

Raksturu veidošana ir viena no cen- rālajām problemām dramaturģijā. Lat- viešu padomju dramaturģijā līdz šim vai- rāk rūpējušies, lai līdz lasītājam vai skatītājam nonāktu tā vispārējā doma, ko autors ar attiecīgo personu grībeis pateikt. Mazāk vērības vēlitis tieši in- dividualizācijai. Pastiprināti pievērs- ties tieši tēlu rakstura attīstības parā- dīšanai lugā, te būtu līdzēts daudz, lai kā pozitīvos, tā negatīvos varoņus ie- raudzītu pārliecinošā patiesumā.

Par arhitektūras mantojumu

B. ARTMANIS

Partijas un Valdības gādība par bagātu idejisku padomju kultūru un arhitektūru visos tās attīstības posmos izpaužas arī rūpēs par pareizu pieeju kultūras mantojumam.

Leņina cīņa pret marksisma vulgarizāciju, pret «proletkultu», cīņa par īstas socialistiskās kultūras radīšanu — bija cieši saistīta ar cīņu par pareizu izpratni un pareizu uzskatu nodibināšanu kultūras mantojuma jautājumā. Stajina mācība par socialistisku pēc satura un nacionālu pēc formas kultūru padomju tautām radīja idejisko pamatu progresīvo nacionālo tradīciju izmantošanai.

Viens no Padomju pilsētubūvniecības pamatdokumentiem, partijas CK 1933. gada plenuma lēmums par Maskavas rekonstrukciju, kā vienu no nozīmīgākajiem momentiem satur norādījumu par vēsturiski radušos pilsētu plānojuma sistēmas un labāko klasiskās, kā arī mūsdienu arhitektūras paraugu izmantošanu projektēšanā, respektīvi — vēsturiskā arhitektoniskā mantojuma izlietošanu jaunradē.

Arī partijas CK 1946.—1948. gadu vēsturiskie lēmumi ideoloģiskos jautājumos līdzās prasībai pēc idejiskuma, tautiskuma un augstas meistarības mākslā, norāda uzdevumu klasiskā kultūras mantojuma apgušanai.

Vadoties no šiem norādījumiem, padomju arhitektūra un pilsētubūvniecība attīstījās, pamatojoties uz arvien plašāku dzīves spējīgu mantoto vēsturisko vērtību un progresīvo pilsētubūvniecisko tradīciju izmantošanu. Socialistiska laikmets pārveidoja arī pilsētu struktūru un saturu, tāpēc līdzās vēsturiskā mantojuma un derīgo tradīciju kopšanai svarīgu nozīmi ieguva visa tā jaunā mākslinieciskā apgušana, ko pilsētubūvniecībā un vispār arhitektūras praksē ienesa padomju iekārta. Arī šajā laukā padomju arhitektūrai uzkrāta bagāta pieredze.

Si pieredze māca, ka kardinalākajos pilsētu plānojuma izmaiņas gadījumos arhitektūras mākslas elementu mantojums, kas derīgs jaunajam, vienmēr ir bijis celtnieku, jaunradītāju svarīgākais atbalsts, ar ko tie nodrošinājuši atsevišķu pilsētas daļu vienību un sakāpju. Arhitektūras kultūras mantojuma atzišana un pareiza novērtēšana nebūt nenozīmē cenšanos saglabāt šai mākslā visu veco. Gluži otrādi — šī atziņa kalpo cēla pārvēršanai jaunajam. Tālab nepieciešami katru reizi arhitektūras mantojuma problēmu aplūkot neatrauti no kopējās pilsētubūvniecības attīstības tendences, bet vienmēr ciešā saistībā ar galveno — ar pilsētas atjaunošanu.

Arhitektūras mantojamības vai pēctecības procesu nevar attiecināt uz visiem materiāliem telpiskiem pilsētas struktūras elementiem. Kā nevar būt runa par fiziski nolietotu celtniecības fonda pēctecību, tā nepareizi būtu apstiprināt arī mantojamību (vai pēctecību) pilsētas organisma elementiem — plānojuma papēdieniem utt., kas, saņemot zināmu attīstību, jau atmiruši. Tādējādi jēdziens par arhitektūras mantojamību satur sevī atlasītus, dzīves spējīgus, jaunajam derīgus elementus.

Sevišķu nozīmi arhitektūras mantojamības problēma iegūst vēsturisku pilsētu centru rekonstrukcijā un tālākā izveidošanā sakarā ar to, ka tajos parasti ieguldīts liels materiālais, kā arī arhitektūras mākslas vērtības. Pirmkārt, vecu pilsētu centri, kas veidojušies gadu simteņiem, ar savu plānojuma sistēmu ielā mērā notēta visa pilsētas organisma uzbūvi un tālāku attīstību. Otrkārt, vēsturiskie, centrālās ansambļi parasti izveido un piešķir attiecīgai pilsētai tās raksturīgo arhitektonisko seju — tās māksliniecisko veidolu. Treškārt — centrālo, vēsturisko ansambļu, kā arī progresīvo celtniecības tradīciju pareiza izlietošana un iesaistīšana socialistiskās pilsētas sistēmā papildina tās saturu un dara to vēl bagātāku.

Socialisma laikmets iezīmēja varenu pagriezienu visas cilvēces vēsturē, atvera nelerobežotas nākotnes attīstības perspektīvas, un tieši tāpēc šis laikmets kļuva par civilizācijas radītā visu labā un progresīvā mantojuma un tālāk-virzītāju. Padomju arhitektūras meistari no vēsturiskās pieredzes mērķtiecīgi smēlās un radoši pārstrādāja visu to, kas palīdz izteiksmīgi atspoguļot socialistisko padomju pilsētu saturu.

Labāko piemēru arhitektūras mantojuma izpratnē Padomju pilsētubūvniecībā redzam Maskavas rekonstrukcijā, kur iekārtā tās socialistiskajā pārvērdes daļā, kā plānojumā, tā arhitektūras ansambļos un atsevišķās celtnēs, vērojams jaunais veidols, kas, preteji kosmopolitiskajiem aizokeāna un Rietumu arhitektūras ražojumiem, iezīmējas ar labāko krievu un klasiskās arhitektūras tradīciju radošu turpināšanu un tālāku virzīšanu. Līdzīgi, uz augsta socialistiskās mākslas līmeņa, izstrādātas un realizētas daudzu vēsturisko un jauno pilsētu vīspārējās un atsevišķu ansambļu rekonstrukcijas un jaunbūves.

Partijas XIX kongresa direktīvās par PSRS attīstības piektu piecguadu plānu iezīmējas arī Padomju Latvijas tālāka, varena attīstība. Sakarā ar to jauni uzdevumi skar arī Latvijas arhitektūru salmi. Nenoliedzami, ka visu vakarajā laikā jābēdz izstrādāt vīspārējo Rīgas rekonstrukcijas plānu. Tāpat ārkārtēju nozīmi iegūst Rīgas Centrālā laukuma (bijušā Rātslaukuma) rekonstrukcija.

Nopietnu darbu un dziļu arhitektūras mantojuma, kā arī progresīvo vietējo tradīciju izpratni prasīs Rīgas Centrālā laukuma un Leņina ielas gala ansambļa projekta izstrādāšana un realizēšana, jo sevišķi tāpēc, ka šajā rajonā koncentrēti daudzi leņģerjami arhitektūras pieminekļi. Te jāpanāk jauno celtniecības objektu harmoniska iekļaušana saglabājušos un atjaunojamā arhitektūras pieminekļu vidū tādējādi, lai viss rekonstruētais ansamblis izteiksmīgi atspoguļotu jauno, socialistisko padomju pilsētas saturu.

Pareizu arhitektūras mantojuma izpratni un tā kritisku izlietošanu prasa likatrs Padomju Latvijas arhitektūras darbs, kas tiek veikts, projektējot Rīgu un citas pilsētas, kā arī lauku centrus, kolchozus, darbaļaužu individuālās dzīvojamās ēkas utt. So atbildīgo uzdevumu laba veikšana nav domājama bez arhitektūras mantojuma un nacionālās mākslas elementu, kā arī progresīvo tradīciju izmantošanas. Nacionālā arhitektūras stila izveidošanās un attīstība, kas sevi ietver īpatnus programmas, konstrukciju un materiāla, kā arī formu jautājumus, ir visciešākā sakarība ar arhitektūras mantojuma kritisku apgušanu.

Ka mūsu arhitekti savā jaunradē iet šajā virzienā un ar zināmiem panākumiem izlieto arhitektūras mantojumu, kā arī tautas mākslu, var vērot, piemēram, Latvijas republikas uzceltajā paviljonā Maskavā, kura autori ir arhitekti K. Plūksne, A. Alvars un V. Zakis. Sacīto var attiecināt arī uz Kolchoznieku nama projektu — autori arch. O. Tilmanis, K. Plūksne un V. Spītnikovs, kā arī uz citiem objektiem.

Tomēr, diemžēl, republikas arhitekti, izmantojot arhitektūras mantojumu, ne vienmēr un visur pietiekami radoši un kritiski, bet bieži to pilnīgi ignorē. Vienā arhitektu un sabiedrības daļā ieviesties nepareizs uzskats, ka nacionālo stila arhitektūrā jau pietiekami izpauž tautas mākslas — ornamentikas darinājumi, kas labāk vai sliktāk «lekomponēti» fasādē. Bieži novārtā atstāta pareiza pieeja arhitektūras objektu programmatiskai, konstruktīvi tehniskai un telpiskai nacionālajai koncepcijai, kur dekoratīvie elementi ir neatdalāma loģiskā sakarība ar visu uzbūvi, ko tik uzskatāmi var smelties no vietējās arhitektūras mantojuma un tautas mākslas.

Lielākā mūsu arhitektu daļa pareizi izprot un novērtē arhitektūras mantojuma nozīmi jaunradē, tomēr tie šajā ziņā patlaban notādīti lielu grūtību priekšā. Kā lai leņģer projektēšanā iepriekš teikto par nacionālo stila izveidošanu un attīstību, ja nav publicētu, plašām arhitektu aprindām pieejamu materiālu par arhitektūras mantojumu — Latvijas arhitektūras vēsturi, Latvijas tautas mākslu un ornamentiku.

Republikā ir pavisam 342 uzskaitē un valsts aizsardzībā ņemti arhitektūras pieminekļi ar augstu māksliniecisku vērtību.

Tautas koka arhitektūras labākie piemēri pārvietoti uz Brīvības muzeju. Bet vēl ir vietām atrodas daudzi interesanti objekti, kā, piemēram, Valmieras «Laidas» un Vecpiebalgas «Ceplu» saulesanas nami, dzīvojamā ēka Kuldiģā, Liepājas ielā 17, Mērsraga ciema «Goču» klēts un daudzi citi, kuru vispārējā arhitektoniskā koncepcija nenoliedzami savdabīga un nacionāla.

Tautas koka arhitektūras objektos bieži sastopamas raksturīgas sīkdaļas, kā lieveņu un lekštelņu stabi, logu un durvju ietērpi, kalumi utt., kuru loģiskā, tēktoniskā pareizā dekoratīvā apdare liecina par dziļu materiāla izpratni, lielu amatnieciskās meistarības

pakāpi un augstu mākslas formas izjūtu.

Vēl vairāk arhitektūras pieminekļu, kā arī bagātīgāki arhitektūras mantojuma materiālu krājumi ir stilu arhitektūrā. Starp daudzajiem nezināmu meistaru celtajiem objektiem jāatzīmē Rastrelli celtās Rundāles un Jelgavas pils.

Arī Vecrīgas teritorijā atrodas daudz vērtīgu, mākslinieciski nozīmīgu arhitektūras pieminekļu. Šis apstāklis attiecīgi novērtēts, un Vecrīga ar 1946. gadu uzņemta Vissavienības saudzējamo pilsētu — arhitektūras ansambļu sarakstā. Vairāki no leņģerjamajiem arhitektūras pieminekļiem, kā, piemēram, Doma baznīca, «Danekšterna nams» (dzīvojamā ēka Mārstaļu ielā 21), krievu klasicisma stilā celtā Arsenala ēka Torņa ielā 1 u. c. uzņemti Vissavienības arhitektūras pieminekļu sarakstā.

Vācu fašistu sagraudā arhitektūras pieminekļa — Pēteru baznīcas tornis pēc prof. B. Vīpera uzskata bija celts latviešu tautas mākslai raksturīgā ritma uzverē.

Vecrīgā ir pavisam 99 arhitektūras pieminekļi.

Mūsu bagātais arhitektūras pieminekļu, respektīvi mantojuma krājums vēl prasa kritisku, marksistiskās filozofijas pamatotu zinātnisku apstrādāšanu, un šis darbs jādarā neatliekami.

Arhitektūras pieminekļu uzskaitē, uzturēšanā un uzmērīšanā Latvijas PSR Ministru Padomes Arhitektūras pārvalde ir veikusi lielu un atzīstamu darbu, tomēr pagaidām plašām arhitektu aprindām jaunrades darbā šie bagātīgie materiāli nav pieejami. Bagātīgi uzņēmumu krājumi no Rīgas un citiem arhitektūras pieminekļiem atrodas arī Latvijas Valsts universitātes Inženierceltniecības fakultātes Arhitektūras nodaļas bibliotēkā. Tomēr līdz šim nav izdota neviena plašāka grāmata vai zīmējumu krājums, lai iepazīstinātu arhitektus un sabiedrību ar šīm arhitektūras mantojuma vērtībām, kam nozīme pat Vissavienības mērogā. Tāpat trūkst tautas lietīško mākslu un ornamentiku ilustrējošu izdevumu. Jau sen bija laiks attiecīgām iestādēm un organizācijām nodrošināt šādu izdevumu publicēšanu. Zinātnieku akadēmijas Arhitektūras un celtniecības institūts visā savā pastāvēšanas laikā nav publicējis nevienu darbu par arhitektūras vēsturiskā mantojuma problemām, ne vispār par Latvijas arhitektūras vēstures jautājumiem, lai gan, kā jau iepriekš norādīts, šādu materiālu ir pārpilnām.

Tāpat liekas, ka būtu pareizi un vēlami, ja tieši Arhitektūras un celtniecības institūts strādātu pie Vecrīgas rekonstrukcijas plāna, sevišķi, ņemot vērā šīs pilsētas daļas augstāk minēto arhitektoniski māksliniecisko un kulturvēsturisko nozīmi. Šis darbs laba veikšana, kas prasa vispusīgu zinātnisku arhitektūras pieminekļu pētīšanu un to izvērtēšanu, nav pa spēkam tikai projektēšanas organizācijai.

Attiecīgu izdevumu trūkums par arhitektūras mantojumu kavē un slikti ietekmē arhitektu jaunradē, bremzē nacionālā arhitektūras stila izveidošanos. Tāpat šis apstāklis nelabvēlīgi atsaucas uz mūsu visai attīstīto daļamatniecību un mēbeļu rūpniecību, kam arī tieši sakars ar arhitektūras un tautas mākslas mantojumu. Grūti iedomāties pareizu jauno arhitektūras kadru — Latvijas arhitektūras pazīnēju sagatavošanu bez attiecīgas literatūras un grafiskā materiāla par vietējo arhitektūras mantojumu.

Teoretiski pareizi pamatotas Latvijas arhitektūras vēstures un arhitektūras mantojumu ilustrējošu izdevumu trūkums rada apstākli, ka mūsu arhitektu vidū vēl sastopami konstruktīvu uzskatu aizstāvji, kas noliedz arhitektūras mantojuma nozīmi jaunradē.

Sodien, kad atsevišķu ēku projektēšana un būvniecība mūsu valstī arvien vairāk tiek pieskaitīta pagātnē, kad to aizvieto kompleksā projektēšana un būvniecība, kad pilsētu un apdzīvoto vietu būvniecībā nozīmīga vieta ierādīta tipu projektiem, būvniecības industrializācijai un mehanizācijai, vēl vairāk nekā jebkad nopietna vērība jāveltī arhitektūras mantojuma apgušanai. Tas nepieciešams, lai arhitekti, izsekojot arhitektūras formu vēsturiskā attīstību, izprastu celtnes tēktonisko un dekoratīvo sakarību, apguvis šodienas tehniku, arī jaunajā materiālā un ar jauniem paņēmieniem radītu nevis konstruktivistiskus vai eklektiskus, nemākslinieciskus, bet pareizus, tēktoniski izprastus, mākslinieciski pilnvērtīgus darbus — socialistiskus saturā un nacionālus formā.

JULIUSS FUČIKS

Sakarā ar viņa nāves 10. gadadienu

Cilvēces gadsimtus ilgajā atbrīvošanās cīņā radušies un rodas neskaitāmi drosminieki, pašizliecīgi ļaudis, kuri mirdami nemirst. Viņu varonīgās dzīves ir kā ceļa zīmes, kas rāda nākamajam paaudžam pareizu virzienu uz labāku nākotni.

Viens no tādiem varoņiem ir Juliuss Fučiks.

Kā astoņpadsmitgadīgs jauneklis iestājies Čehoslovākijas Komunistiskajā partijā, viņš ātri kļuvis par vienu no tās aktīvākajiem darbiniekiem. Bezgalīga mīlestība uz tautu un ticība taisnīgās lietas uzvarai ir viņa cīņas entuziasma neizsīkstošie avoti.

1930. gadā Fučiks kā čehu žurnālists kopā ar strādnieku delegāciju slepeni ieradās Padomju Savienībā, lai savām acīm iepazītos ar dzīvi socialistiskā iekārtā. Kopš šī apmeklējuma viņš kļuva par vienu no uzticamākajiem mūsu zemes draugiem.

1934. gadā Fučiks atkal brauc uz Padomju Savienību. Viņa raksti, kas tika publicēti Čehoslovākijas Kompartijas centrālajā laikrakstā «Rude Práva», bet pēc tam iznāca atsevišķā grāmata — skaista un cīdena patiesība par padomju zemi un cilvēkiem, kuras tā ārkst kapitalistisko valstu darbaļaudis, bet ko no viņiem rūpīgi slēpj buržuāziskās valdības. Viss, ko viņš te redz, visi mūsu panākumi, kas viņu tā

aizrauj, tur, dzimtenē, ir nākotnes mērķis, par ko vēl daudz jācinās.

1936. gadā, prombraucot, viņš rakstīja:

«Es pieradu pie socialisma, es jau biju socialistiskas zemes pilsonis, bet tagad vilciens aizved mani par vairākiem gadu desmitiem atpakaļ, no jaunajiem laikiem uz aizvēsturisku laikmetu.»

Visu savu dzīvi Fučiks veltī tam, lai arī Čehoslovākijā, kuru viņš tā mīlēja, uzvarētu socialisms, un ne brīdī nezaudēja ticību, ka tas notiks. Pat tad ne, kad zemē iebruka vācu fašisti un iestājās melna okupācijas nakts. Pat tad ne, kad pēc triju gadu ilgas pagrīdes cīņas viņu arestēja hitlerieši un Fučiks skaidri apzinājās, kas viņu sagaida. Gluži otrādi: kad fašistiskā Vācijas iesāka savu nodevīgo uzbrukumu Padomju Savienībai, Fučiks rakstīja, ka šis solis nozīmē nacisma galu.

Savus pieredzējumus un pārdzīvotus Gestapo moku kambaros un Pankračas cietumā Fučiks aprakstījis aizkustinošā grāmata «Reportaža ar cilpu kaklā». Taču šī grāmata tālu pārsniedz vienkāršās reportažas ietvarus. Tā ir dziļi cilvēcisks dokuments, aicinājums uz cīņu par dzīvi, laimes novēlējums nākošajam paaudžam. Tā cildina varoņību un māca nicināt nodevību.

Fučiku notiesāja uz nāvi. Viņš nenobaidījās. Uzmanot dzīvus palikušos visu nosodīto vārdā, viņš rakstīja:

«Arī miruši mēs dzīvosim kā daļiņa jūsu lielajā laimē, jo mēs taču atdevām tai savu dzīvi». Viņam rūp tikai viens: lai tas būtu pēdējais upuris, kas izpirks visas cilvēces ciešanas; lai tā būtu pēdējā cīņa, kuras kareivim viņam gadijās būt. Tad nekā nav žēl.

Viņa cerības piepildījās: čehu tauta izcīnīja brīvību un šodien sekmīgi cēl socialismu. Cik Fučiks būtu priecīgs, to redzēdams! Ar kādu aizrautību viņš strādātu!

Taču visas netaisnības vēl nav iznīcinātas, cilvēces ciešanas nav beigušās. Sakauto vācu fašistu vietā jaunus tautu verdzināšanas plānus kaidina amerikāņu imperialisti. It kā paredzēdams to, Fučiks savā pēdējā vārdā brīdina dzīvot:

— Cilvēki, es jūsu mīlēju. Esiet modri!

Pa mūsu rakstu pēdām

„Kas ir Lībis?”

Ar šādu virsrakstu mūsu laikraksta š. g. 28. jūnija numurā bija publicēts feļtons, kurā kritizēta Rīgas pilsētas Leņina rajona Sociālās nodrošināšanas nodaļas vadītāja b. Lībja izstrādāšanas, kuras rezultātā pensionāram Andrejam Jansonam divas reizes uz ilgāku laiku apturēta pensijas izmaksa. Sakarā ar šo feļtonu redakcija saņēmusi paskaidrojumu no Latvijas PSR Sociālās nodrošināšanas ministres b. Paldīpas un Leņina rajona darbaļaužu deputātu padomes izpildu komitejas priekšsēdētāja v. i. b. Sabajlnas. Kā ministrija, tā arī izpildu komiteja uzskata, ka Sociālās nodrošināšanas nodaļas vadītājs b. Lībis kritizējis nepareizi.

Šim atzinumam redakcija, pēc feļtonā minēto faktu vērtējuma pārbaudes, nevar pievienoties.

Citēsim Sociālās nodrošināšanas ministres I. Paldīpas vārdus, kas minēti kādā citā vietā: «Organism, kas pieņem pensijas vai pabalsta pieprasījumus, jāpārbauda iesniegtie dokumenti un jāpaskaidro pieprasītājam, kādi pierādījumi vēl vajadzīgi pensijas vai pabalsta saņemšanai, un jāsniedz pilsotiem visāda veida palīdzība nepieciešamo dokumentu sagādāšanā». — tā rakstīts brošūrā «Kas jāzina par pensijām strādniekiem un kalpotājiem», kuras autore ir I. Paldīpa.

Lūk, šis atzinums ir pareizs. Tam nevar nepievienoties. Tādēļ jau šī ministrija un attiecīgās nodaļas nosauktas par Sociālās nodrošināšanas ministriju un sociālās nodrošināšanas nodaļām, lai tās sniegtu padomju pilsoņiem visāda veida palīdzību likumā paredzētā sociālā atbalsta saņemšanai. Bet praksē, diemžēl, vēl sastopamies ar gadījumiem, kad sociālās nodrošināšanas organi (šai gadījumā — Leņina rajona sociālās nodrošināšanas nodaļa) dokumentu kārtosānā pieļauj tādu pedantisku sīkumainību, kuras rezultātā sociālā palīdzība ilgu laiku tiek aturāta tiem, kam tā pienākas. Tā noticis arī ar A. Jansonu. Pensija viņam piešķirta 1946. gadā. Pēc diviem gadiem sociālās nodrošināšanas nodaļa atzinusi, ka vajadzīgas darba stažs nav pierādīts, un pensijas izmaksa pārtraukta. Pēc tam, kad šai lietā bija

leļaukusies ministrija, pensija atkal atjaunota. Līdzīga lieta atkārtosies šogad. Vieglī saprast, ar kādiem uztraukumiem un sarūgtinājumiem galstīti šādi notikumi. Ipaši neciešami tie ir tad, ja likumīgo palīdzību atrauj cilvēkam, kura veselība cietusi un darba spējas zaudētas, cīnoties par padomju varu. Un šoreiz ir runa tieši par šādu gadījumu. Skiet, ka nav vajadzīgi sīkāk paskaidrojumi, lai pierādītu, ka sociālās nodrošināšanas organi rīkojušies nepareizi, jo jau tas vien, ka pēc visiem «sarežģījumiem» pensiju atkal atjaunoja, liecina, ka taisnība bijusi A. Jansona pusē.

Te ir tikai viens loģisks secinājums: Abos gadījumos, kad A. Jansonam pārtraukta pensijas izmaksa, Leņina rajona sociālās nodrošināšanas nodaļa rīkojusies birokrātiski.

Redakcija ir iepazīsinies ar daudziem desmitiem dokumentu A. Jansona pensijas lietā. Skaidrs ir viens. Abos gadījumos pensijas izmaksa pārtraukta tādēļ, ka vai nu apšaubīts kāds darba stažs apliecināošs dokuments vai arī dažu dokumentu vispār pietrūcis. Apšaubītie dokumenti izrādījušies par pareiziem, iztrūkstošos — izdevies sameklēt. Taču tas noticis bez sociālās nodrošināšanas nodaļas palīdzības. Nodaļas vadītājs b. Lībis nav rīkojies atbilstoši iepriekš minētajai b. Paldīpas brošūrā izteiktajiem norādījumiem, bet gluži otrādi — ļoti enerģiski rakstījis vēstules uz A. Jansona bijušajam darba vietām, pratnājis lieciniekus, lai savāktu «pierādījumus», ka A. Jansonam pensija nepienākas.

Tagad viss ir kārtībā. A. Jansons pensiju saņem. Taču šī pensija viņam, kā saka, maksājusi daudz nervu. Bet tas, lūk, ir slikti, nevajadzīgi, nepareizi. Mūsu domas ir tādas, ka Sociālās nodrošināšanas ministrijai mazāk vajadzētu rūpēties par savu «mundiera godu» (kas tik spilgti izpaužas atbildē uz «Literatūra un Māksla» publicēto feļtonu), bet stingri un neatlaidīgi kontrolēt padotās iestādes, lai vienam otram citam pensionāram neatgadītos tā, kā gājis b. Jansonam.

Ignats Muižnieks

Skumīga nodarbība

— Kāpēc šeit visiem tik drūmas sejas?
— Redkoleģija apspriedz nākamā numura humora un satīras nodaļu.

L. Samojlova zīm.

Vezums un cinis

Fabula

Reiz vezums kāds, / Kam panākumu stulbinātš bij prāts, / No ceļa istā sāka nomaldīties, / Pēc goda nepelnīti dzīties. / Viņš devās druvai pāri tieši, / Kur auga kvieši. / Ei, godājamais biedri, — / Tā vaidot ierunājās vārie stiebi, — / Pie laika atpooies, / Uz ceļa atkal pagriezies, / Un, ko mēs sakām, — klausī! — / Bet vezums nepaceļ ne ausi. / Un, tikodams sev slavu lēti, / Viņš lauku posta, salauz sētu, / Tad, augļu dārzā ņēmis labu brīdi, / Sāk pļāvu krustām šķērsām izbrādāt... — / Klau, biedri vezum, vai driksu / brīdināt, — / Teic saspurojies ciniņš mazs, — / Tu akā godkāre šē visu mīdi / Bez kāda saprāta un sajēgas. / Jau kur tas laiks, kā brauci nepareizi,

Un sakrauts esi ar pavisam greizi. / Tik klabi vien un ēksti... — / Kā driksī, — / Tā vezums iekliedzas kā dzeltis, — / Pret mani balstī celt, / Še mani nopolgot un pelt! / Vai nezini, cik stiprs es un nemaldīgs, / un domām bagāts! / Bet redzu, prestižu tu manu gribi / dragāt. / Kā neiku sašķaidīt es tevi varu!

Tā iedomīgais vezums nelikās ne zinīs, / Ko, labu vēlēdams, tam bija teicis cinis, / Un, dūsmās nošņācies ar pilnu sparū, / Viņš klauzot ciniņm vīrsu drāzās / Un krita, trīsreiz apveldamies, tad un / gāzās... / Tā lielo vezumu reiz gāza ciniņš, / Kas bij pavisam maziņš gluži, / Ka gaisos pajūka tik lupatas un gruži!

Nedzejiskas detaļas

Detaļas, par kurām runāsim šai rakstā, nav gluži dzeļiskas. Tomēr šim nedzeļiskajam detaļam ir ļoti tiešs sakars ar dzeļu. Sena paruna māca: «No dziesmas vārdi neizmetīs». Bet labs projekts taču ir celtniecības dziesma. Lai šī dziesma skanētu, no projekta nedrīkst izņemt nevienu detaļu. Šodien, kad esam iepazīstināti ar kādu būvi, kur celtnieku dziesma pagaidām vēl nav ieskanējusies, par to runājam ar lielām bažām. Kādēļ tad celtnieku dziesma šeit neskan? Tādēļ, ka vienu no svarīgākajām detaļām projektā — apzinīgu darbu — šeit apmālnījuši pret tukšu plāpāšanu.

Mēs bijām būvaukumā, kur jau šogad vajadzētu pacelties Latvijas PSR Dzīvokļu un civilās celtniecības ministrijas Būvdetaļu rūpnīcas Nr. 3 ēkai.

Republikas Ministru Padomes 1951. gada 9. oktobra lēmumā teikts, ka rūpnīcai jābūt gatavai 1953. gadā. Nu 1953. gads jau krietni pāri pusē. Vajadzētu svinēt spēru svētkus, bet rūpnīcas sienas vēl tikko sāk pacelties virs zemes.

Celtniecības programma Rīgā gadu gadā aug. Būvdetaļu rūpnīcai Nr. 3 jāpārgādā celtniecība ar standartveida dzelzsbetona izstrādājumiem: kāpnēm, balstiem, kolonnām utt., vārdus sakot — ar tādām detaļām, kuras nevar aizvērt ne runu plūdi, ne rezolūciju kaučdes.

Izbūvēt būvdetaļu rūpnīcu nozīmē nodrošināt celtniecības tehnisko bāzi. Mēs zinām dažus datus, kas zīmīgi raksturo Dzīvokļu un civilās celtniecības ministrijas «gādību» par šādas tehniskās bāzes radīšanu. Rūpnīcas izbūvei šogad atvēlēti 900 tūkstoši rubļu, bet līdz 1. septembrim izmantoti tikai 26 tūkstoši, 900 un 26 — lūk, divi skaitļi, kas raksturo darba uzdevumu un tā izpildījumu.

Rūpnīcas būve uzticēta 7. celtniecības pārvaldei (priekšnieks E. Dadzītis). Par 900 tūkstošiem rubļu vajadzēja uzcelt rūpnīcas galveno ceķa korpusu, kur tiks ražoti dzelzsbetona izstrādājumi un betons. Lai izlietotu atvēlētos līdzekļus, t. i., lai izpildītu celtniecības programmu, visu gadu pie būves vajadzēja strādāt 30—35 cilvēkiem. Taču, kad ministrijas darbiniekiem jautā, kādēļ celtniecība nerīt pēc plāna, viņi visi uzdod tikai vienu cēloni — trūkst strādnieku (!). Jāsaka atklāti: šāds arguments nevienu nepārliecina. Rīgas celtniecības pārvalžu rīcībā ir pietiekami daudz celtnieku, lai katrā laikā varētu atrast 35 cilvēkus darbam Būvdetaļu rūpnīcas celtniecībā.

— Protams, varētu — saka ministrijas darbinieki. — Bet šiem cilvē-

PRINCIPIALS CILVĒKS

Satīriskā skice

VALDIS KLIVERS

Uz ietves, gērbies brūnā «golfa» uzvalkā, stāvēja cilvēks. Rokās viņš burzīja žokejmiņi un ik pa brīdim uzmeta skatu ielas pulkstenim. Bija desmit minūtes pāri divpadsmitēm. Gājēju straumē pamanījās druknu, cienīga izskata vīru, balinātās linaudeklā drānās, salmu platmali galvā, viņš ar nevalīga cilvēka steigu metās tam pretim.

— Biedri priekšnieki! Cik labi, ka mēs sastopamies, — viņš, godbijīgi smaidot, iesaucās. — Jau sen man liela vajadzība parunāties ar jums, kā saka, zem četrām acīm.

— Es, biedri Kukaini, katru dienu esmu sastopams.

— Pareizi, bet ir tā... — un, pieliecies druknajam pavisam tuvu, turpat vai ausī iekucstēja: — Kantoriti, paši zināt, visi redz, spicē ausis.

— Kas tad jums slēpams?

— Slēpams? Pasarg' dievs! Es visās lietās — kā caurspīdīgā līme. Bet vai mēs neieietu kaut kur piesēsties? Te tāda drūzma, putekļi, troksnis... Teiksim, — Kukainis kautrī un glābīgi nokremšojās, — kautrīgu alus ledzert? Ir taču pusdienas laiks.

— Hm, — druknais norūca, pētoši paskatīdamies uz Kukaini. — Es alkoholiskus dzērienus principā nelietoju.

— Jā, ticu, bet kausiņš alus — sīkums. Tēpat šķērslīnā, — viņš pameta ar roku, — glīta bufette pagrabā, kur pat dienas gaisma mūs neredzēs.

— Jūsu labā — uz plecam minūtem, — druknais jāvas pierunāties.

Bufetē jauzu bija maz. Viņi apsēdās pie viena no brīvajiem galdiem.

— Kādu alpu paņemsim? — Kukainis apvaicājās. — Gaļo, tumšo, marta? Te dabūjamas arī siltas desīņas.

— Pēc saviem ieskatiem, tikai pēc saviem ieskatiem, — druknais ar abām plaukstām laiņai atvairījās.

Viesu apkalpotāja atnesa trīs pudeles marta alus un katram porciju desīgu. Kukainis grasījās steidzīgi samaksāt.

— Stop! — druknais valdonīgi pacēla roku. — Seit arī man sakāms vārds. Oficiantī, cik liels ir rēķins?

— Divpadsmit trīsdesmit.

Druknašs spārīgi izvilka no kabatas maku un atšķīra naudas zīmīt.

— No manas puses desmitnieks. Es neiešu, ja man izmaksā.

Abi izdzēra pāris glāzes alus, iekoda.

— Nu, stāstiet, kas jums uz sirds? — druknais skubināja. — Es nevaru ilgi kavēties. Man divos jābūt pie priekšsēdētāja.

— Nemaz nezinu, kā iesākt, — Kukainis, kautrī novērsies, izdabūja. — Runāšana tā isti vēl nevedas. Varbūt paņemsim ko stiprāku?

— Nē, no dieva puses — nē! Pietiks ar alu.

Viņi izdzēra vēl, un Kukainis pievīzījās druknajam tuvāk.

— Biedri priekšnieki, manš ceķs vienmēr plānu izpilda. Cenšamies, kā saka. Bet šoreiz, goda vārds, plāns briesmīgi liels. Tikai padomāiet: ceturksnī trīsdesmit tonnu līmes! Teiksim, būtu tikai galdnieku val krāsotāju līme — tad vēl kaut kā savilkto galus kopā. Bet kantora, gumijas un trauku līme! Tā mūs gremdē. Si precīte jāpilda tūbiņās, podiņos, pudelītēs. Cita lieta, ja plānu mums mazliet samazinātu un «smalkās» līmes atlaistu pildīt mucās. Tad mēs ne tikal ražošana, bet arī sortimenta kļūtu pirmrindnieki.

— A! — druknais piemiedza acis. — Elkonis tuvu, bet iekost nevar? Ko tad, pēc jūsu domām, tirdzniecības organizācijas lai dara ar veselu mucu, teiksim, kantora līmes?

— Kā, ko? Kāpēc veikalu darbinieki nepieiet darbam radoši? Kāpēc nedomā par racionalizāciju? Līmi, tāpat kā krējumu, var izsvērt pircēju traukos. Tā ir viena lieta. Otrā — kāpēc «smalkās» līmes nevar ražot arī Putiķa ceķs? Ierices viņiem ir.

— Biedri Kukaini, par mucām domu atmetiet, citādi par mums sāks smieties visā Savienībā un mēs abi iekļūsim «Krokodilā». Bet par plāna samazināšanu tā. Esmu principiāls cilvēks. Ražošana sadalīta vienmērīgi, levērojot katrā ceķa jaudu. Biedram Putiķim jāražo mušpapiři.

— Biedri priekšnieki! Mušu sezona beidzas. Jau septembris, — Kukainis lebildā un pielēja glāzes.

— Tas nav svarīgāks. Galvenais ir apstiprinātais plāns. Ja mušas izbeigsies pie mums, sūtīsim mušpapiirus uz dienvidu rajoniem.

— Un mēs, biedri priekšnieki, tik ļoti uz jums cerējam. Vecais kaulu ma-

lejš Oinass vēl vakar man teica: parunā ar plānu daļas vadītāju Lapsu. Viņš — tāds labsirdīgs, gudrs, izglītots cilvēks, savā branžā, var sacīt, ģenijs. Viņam ir zelta sirds un īsts ministra vēriens. Sapratīs... Iedzēsim lasīti.

Plānu daļas vadītājs nopūtās.

— Kā cilvēks es jūs saprotu. Bet man pirmajā vietā — arteja un valsts intereses. Katra lieta jāizšķir principiāli.

Kukainis pamāja viesu apkalpotājai.

— Vēl vienu pārtiti alus, — un, pieliecies Lapsam tuvāk, familijari pačukstēja: — Mēs, biedri priekšnieki, jau arī jūs tādā gadījumā neaizmirstu.

Plānu daļas vadītājs pacelto glāzi strauji atlika uz gaida atpakaļ.

— Biedri Kukaini, es tiešām brīnos! Man trūkst vārdu! Ko gan jūs īsti le-domājaties? Pret tādām nesmukām lietām esmu vienmēr konsekventi cinijs. Kukulu ņēmējiem un devējiem mūsu sabiedrībā nav vietas!

— Kukulu devējiem, jūs teicāt? — Kukainis brīnījās. — Lai mani savāra līme, ja es saprotu, no kurienes jūs to ņemat? Vai mazas kopīgas vakariņas — kukulis? Mums, vienkārsajam darba rūķim, patik kādu reiziti pie viena galda pasēdēt ar lielām vīriem.

Viņi ledzēra, un Lapsa mazliet atmaiga.

— Par netaisnu lietu es vienmēr ātri uztraucos. Patiesībā arī man patīk širsnīgas attieksmes ar strādniekiem. Es labprāt uzklāsu ikviena vajadzību, palīdzu, cik iespējams.

— Es zinu. Un priekšsēdētājs jūsu ieteikumus ņem vērā.

— Jā, ļoti daudzos gadījumos. Tā aizvakar priekšsēdētājs man saka: jūs tad principiāls cilvēks, biedri Lapsa, teiciet, ko lai iesākam ar šo nesmuko lietu? Gridu lupatu pakaramo ceķā mums viens rūdīts darba kavētājs. Runāts ar viņu desmitām reizēm — ne-līdz... «Mēs esam pārāk liberali, — tā es atbildēju. — Tāda nedisciplinēta izturēšanās slikti ietekmē citus strādniekus. Ražošana svarīga katrā minū-tē. Kas notiks, ja visi nāksim darbā, kad iepatīksies?...» Un priekšsēdētājs slaidu atlaida bez garas runāša-nas, — Lapsa svarīgi pabeidza un izdzēra Kukaiņa pielieto glāzi.

— Kāds bija jūsu vārds?

— Pīksts, biedri priekšnieki.

— Ak, Pīksts! Kāds nedzirdēts un smalks vārds! Uz tādu iepazīšanos malks der, tā? Es neesmu augstprātīgs. Pēc šīs glāzītes saukšimies uz tu.

— Biedri priekšnieki! — Kukaiņa seja staroja. — Pārāk daudz goda!

— Liec to priekšnieku mierā, — Lapsa tēvīšķīgi pakratīja ar pirkstu. — Tagad es tev esmu Francis.

Viņi brālīgi saskandināja un iedzēra.

— Vai tu esi precējies? — Lapsa uzprasīja, kabatas drānīņā nosusinā-dams lūpas.

— Ir sleja, ir pāris bērniņu, — Ku-kainis pazemīgi atbildēja. Priekšnieks viņa acis auga. Ar kuru katru plukatu Lapsa vis nesēdētu pie viena galda.

— Tad tu, Pīksts, esi īsts vīrs. Es augsti vērtēju ģimenes pavadu. Arī pats, kā sacīt, esmu akurats ģimenes tēvs. Man ir sleja — Dace, Dacīte vār-dā, un divi bērni. Alfrēdīnam un Ināriņai — viņi, zin, dvīņi! — es vien-mēr, no darba nākot, pārnesu pa bon-bondziņai vai cukura gailītim. Bērniņi tad sit ķēpiņas un skrej mammiņai rādīt dāvanas...

— Jā, bet tas pats Putiķis, biedri priekšnieki, zināt? Arī precējies, bet uz sleviskiem kā sadedzis! Par šim vien prāto un runā. Brunčiem kā pie-lipsis, bet darbā — blusa.

— Paskatīties tikai, precējies un ska-tās uz sleviskiem! — Lapsa sašutis ie-saucās. — Tā taču ir vislielāka izlai-dība.

— Pareizi, gluži manas domas!

— Tā jau ir ģimenes svētuma apgā-nīšana, — Lapsa nevarēja norimties. — Es principā esmu par to, lai šādus subjektus bargi sodītu, ja vajadzīgs — izdot jaunus likumus: iekalt važās! Ne-kādu liberalismu!

— Pareizi, biedri priekšnieki! Važās tadus! — Kukainis palocīja galvu. — No alus rūgtā garša paliek mute. Ko jūs teiktu, ja mēs to noskalotu ar kaut ko stiprāku?... Un tad — bufetē maniņu nēģišus.

Lapsa nopūtās.

— Tagad, gandrīz, mazliet derētu.

Uztraucos. Taisni brīnums — kādi nē-lieši gan dzīvo mūsu sabiedrībā!

Viesu apkalpotāja atnesa pasūtīto degvīna puslitrū un nēģus. Kukainis steidzīgi samaksāja. Iegrimušam domās par dažu cilvēku samaitātību, priekš-niekam nebija vaļas to redzēt.

Viņi izdzēra vēl, un Lapsa nomieri-nājies paskatījās labvēlīgām acīm savā kaimiņā.

— Jā, — viņš sacīja, iebāzdamš mutē uz dakšīpas sarītinātu nēģi, — es vienmēr esmu teicis priekšsēdētājam: biedrs Kukainis īstais saimnieks līmes ceķam. Mēs varam viņam pilnīgi uz-ticēties.

Kukainis viegli paklīnījās.

— Prieks dzirdēt atzinīgu vārdu. Bet ne jau visiem patīk manas nesav-īgās pūles. Ir skausti, kas tā vien tīko iesēsties manā vietā.

— A, zinām, zinām. Esmu lasījis sūdīgas. Jūs it kā esot birokrats, ne-pietiekami atsaucīgs strādnieku vaja-dzībām. Bet šādus netikumus — sūdē-ties — mēs izskaidosim. Ceķs nav sanatorija. Nekādas draugu būšanas ar salonu manieres. Pagātnes atliekas cilvēku apzinā jāizravē ar visām sak-nēm. Mēs taču esam padomju cilvēki. Ieteiciniet glāzītēs, biedri Kukaini.

Viņi izdzēra degvīnu, un Kukainis pasūtīja otru puslitrū. Kad jaunajā pu-delē šķidrums bija noplācis līdz pusē, līmes ceķa vadītājs atjaunoja aizsāktō sarunu par plānu.

— Plāns? — visgudri smīnēdams, Lapsa skāji prātoja. — Vai tu, Pīksts, vispār saproti, kas tas ir? Plāns, mīļais, nav tava žokejmiņa, kuru, ja vēlies — lieto četrus gadus... Jā, mīļais, no mana viedokļa plāns līdzīgs gumijai. Katru nedēļu, mēnesīti, gadu mēs viņu pastiepijam. Tikai uzmanīgi, nepa-laid vaļā, citādi — fit! — un plāniņš tāpat kā gumija sarausties. Ieteicini glāzītēs!... Lūk, kāds būtība ir plāns. Tāpat kā līmes ir visādās, arī plāni, mīļais, ir visādi. Piemēram — perso-nīgie, bezpersonīgie un valsts plāni.

— K-kā?

— Man šitas pats faktiņš — iete-ci-nāt kopā ar tevi glāzītēs — ir bezperso-nīgais plāns. Un bezpersonīgais tāpēc, ka šīni lietā man nav nekādu savtīgu nolūku. Ne mazāko, jo es principā es-mu principiāls cilvēks. Cita lieta mana šodienas audience pie priekšsēdētāja.

— Saprotu, tas tavs personīgais? — Kukainis centās priekšnieku saprast.

— Nē, Pīkstin, tas ir valsts plāns. Tikal, ja priekšsēdētājs manus priekš-likumus akceptēs, pie reizes, ja galvīna man strādās, tas varēs būt arī mans plāniņš. Ieteicini glāzītēs!

— Tukšs! — Kukainis ar pirkstu pieskandināja pudelei.

— Tu saki, dzeramā nav? Tad pa-sūti!... Oficiantī, mums slāpst. At-nesiet konjaciņu ar piecām zvaigznī-tēm. Citroni ir? Tas te, — Lapsa no-rādīja uz jauniegūto draugu, — sa-maksās...

Viesu apkalpotāja atnesa pasūtīto. Kukainis uzlika roku priekšnieka ple-cam.

— Mīļo Francis, kā tad ar manu plānu? Vai vari ko darīt? Mēs taču esam draugi.

— Draugi ar vienu cepuri dalās, — Lapsa norūca.

— Pareizi, Francis, vai mēs neva-ram? — to sacīdams, Kukainis veikli iebāza priekšnieka krūšu kabatiņā jau dēnā savistīto naudas zūksniti.

— Atmiņai, — viņš draudzīgi pa-mīrkšīnāja un steidzīgi pielēja glāzi-tes. — Uz tavu veselību, Francis!

Lapsa smīnēdams pieskandināja Ku-kaiņa glāzi.

— Pīkstulīti, draugs, manis dēļ sa-vu produkciju ķepājiēt kaut cisternās. Un līmi dosim vārit arī tam Put-put-īķim. Ieteicini glāzītēs!

Bija desmit minūtes pāri divpadsmit-tiem nakti, kad viņi izmeimuroja uz ielas.

— Taksī! — pavēlēja plānu daļas vadītājs.

Automašīna turpat gadījās. Kukainis ar pūlēm iedabūja priekšnieku takso-metrā.

— Uz redzēšanos, Francis!

— Sveiks! Vai tu samaksāsi šofer-im?

— Viss kārtībā.

— Uz kurieni? — šoferis uzprasīja.

— Lielā Grēcinieku ielā deviņdesmit septiņi... dzīvoklis trīs-padsmit... Marianna Mazkaktiņa, — un plānu daļas vadītājs Francis Lapsa teļima mīkstajā sēdekli kā miris.

Jaunas filmas

Rimskis - Korsakovs

Aptvert vienā filmā lielā komponista Rimskis-Korsakova dzīvi un daudzpusīgo darbību, protams, nav iespējams. Scenarija autori A. Abramova un Gr. Rošals apzināti aprobežojušies ar to, ka parādījuši komponista daļrādē brieduma posmu, apmēram pēdējos desmit viņa dzīves gadus. Filmas pamatā scenaristi likuši viņa operas, jo tieši tajās visspilgtāk atspoguļojas Rimskis-Korsakova progresīvās idejas un viņa lielā, savdabīgā mākslinieka meistarība.

Filma iepazīstina skatītājus ar tādiem Rimskis-Korsakova šedevriem kā «Sadko», «Siegvaldītājs», «Nemirstīgais Kaščejs», «Pasaka par caru Saltanu» un «Zelta galitis». Filmas inscenētāji Gr. Rošals un G. Kazanskis ļoti labi parādījuši šīs ainas. Veiksmīga arī galveno lomu tēlotāju izvēle. To laiku pazīstamo operdziedātāju Zabeli-Vrubeli tēlami tēlo jaunā filmā māksliniece L. Gričenko. Liels radošs panākums ir jaunā Salapina tēls A. Ognivceva izpildījumā. Nevainojama arī filmas muzikālā puse, par ko jāpateicas muzikālajam redaktoram komponistam J. Svīrlidovam un diriģentam V. Halkinam.

Cita Rimskis-Korsakova darbības puse — viņa pedagoģiskais darbs — filmā gūvusi ne tik spilgtu atspoguļojumu. Interesanti iezīmētas, bet ne viscaur pārliecinoši parādītas viņa attieksmes pret dekadentiem, kas vēlti pūles leraut lielo komponistu formalisma purvā.

Filma mazliet pārslogota ar vēsturiskām personām un notikumiem. Mēs redzam komponistus, Rimskis-Korsakova iemīļotos skolniekus — Glazunu un Ļadovu, māksliniekus Serovu un Vrubeli, Stasovu, kuru ļoti veiksmīgi tēlo N. Cerkasovs (kurš šo tēlu atveido ne pirmo reizi), un daudzus citus. Filmā ir vairākas sižeta blakus līnijas, un dažas no tām (piemēram, studenta revolucionāra Michailova dzīves stāsts) nav novestas līdz galam.

Rimskis-Korsakova nesaraudamās saites ar tautu izpaužas vairākās epizodēs, bet, jādoda, pietiktu ar vienu, pašu spilgtāko: kādas Vladimīras guberņas sādžas zemnieki, uzzinājuši, ka cara valdība padzinusi Rimskis-Korsakovu no konservatorijas, sūta viņam vēstuli ar lūdzinātības apliecinājumiem un 2 rubliem 17 kapelkām naudas... Šī vēsturiskā epizode ir viena no iespaidīgākajām filmas ainām.

Rimskis-Korsakova lomu tēlo pazīstamais aktieris G. Belovs. Viņam ne tikai izdevies panākt ārēju līdzību, bet atklāt uz ekrāna arī lielā krievu kultūras darbinieka iekšējo būtību. L. Sucharevskaja tēlami tēlo viņa sievu. Arī A. Borisovs ļoti sulīgām krāsām veido bagātnieka mecenata Mamontova tēlu.

Jaunā padomju filmā lieku reizi liecina par mūsu krāsainās kinematogrāfijas augsto līmeni. «Rimskis-Korsakovs» ir nozīmīga filma ne tikai tāpēc, ka sniedz skatītājiem lielu estētisku baudu, bet arī ar savu dziļu izziņojošo saturu.

L. G.

200 jaunu kinoteatru

Sogad paredzēts uzcelt gandrīz 200 jaunu kinoteatru mūsu zemes pilsētās. Daļa no tiem jau darbojas. Jauni kinoteatru nodoti lietošanā Zaporožjē un Nikolajevā, divi kinoteatru ar 900 vietām atvērti Sočas. Plašas kinozāles sāpēmuši Kaļiņinas, Ulanudes un citu pilsētu iedzīvotāji. Divus jaunus kinoteatrus paredzēts atvērt Maskavā. Viens no tiem ar 500 vietām atradīsies augstcelt-

nē Sacelšanās laukumā, otrs — jaunajā korpusā Smiļsu ielā.

Ievērojami paplašinās valsts kinotīkls uz laukiem. Kalnu ganībās, kolchozu lauku notieņās, tālajās zvejās vietās un Sibīrijas mednieku apmetnēs tajā arvien biežāk ierodas automobiļi ar ceļojotiem kino. Sogad lauku kino iekārtu skaits pieaugs līdz 36 tūkstošiem.

ŠONEDĒL

Sodien «Daugavas» stadionā Rīgas pilsētas meistarsacīkstes vieglatlētikā. Sākums plkst. 11.

«Daugavas» tenisa laukumos, Kronvalda bulvarī 2-b, draudzības sacensība starp «Daugavas» un «Kalev» tenisistiem. Sākums plkst. 11.

Apgabala virsnieku namā Armēnijas Valsts estrādes koncerts. Sākums plkst. 20.30.

Latviešu dziesmu, muzikas un deju ansambļa koncerts Krāslavā. Ansambļa turpmākie koncerti: 14. septembrī Dagdā, 15. septembrī — Rēzeknē, 16. septembrī — Ludzā, 17. septembrī — Viļņos, 18. septembrī — Varakļānos, 19. septembrī — Lubānā, 20. septembrī — Madonā.

14. septembrī Latvijas Padomju mākslinieku savienībā gleznotāju sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 19.

16. septembrī Latvijas Padomju mākslinieku savienībā tēlnieku sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 17.

Universitātes aulā LPSR Valsts operas un baleta teatra 1. simfoniskais koncerts. Diriģents L. Hudojevs. So-

lieti LPSR Tautas māksliniece, Staļina premijas laureate E. Pakule, LPSR Nopelniem bagātās mākslinieces, Staļina premijas laureats A. Daškova un Z. Heine-Vagnere. Sākums plkst. 20.

17. septembrī Rīgas pilsētas 14. bibliotēkas lasītavā, Ciekurkalna 1. g. līnijā 66, J. Pujata referāts «Padomju māksla ciņā par mieru». Sākums plkst. 19.

Latvijas Padomju mākslinieku savienībā teatra dekoratoru un noformētāju sekcijas sanāksme un mākslas vēsturnieku sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 19.

18. septembrī Latvijas Padomju mākslinieku savienībā grafiķu sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 19.

Sākot ar vakardienu J. Raiņa vārdā nosauktajā Valsts literatūras muzejā, Pionieru laukumā 3 (III stāvā), atklāta Raiņa dzīvei un darbiem veltīta pastāvīga izstāde. Izstāde atvērta katru dienu (izņemot pirmdienas) no plkst. 11 līdz 17.

„Stingrā kursa“ cienītājus gaida vilšanās

M. VILKS

Rietumvācijas progresīvais rakstnieks Maksimiliāns Šers nesen trāpīgi salīdzinājis Konradu Adenauera ar chameleonu. Šo palamu melnais kanclers vēlreiz izpelnījās bundestaga vēlēšanu dienās. Manīdams, ka vācu tautas vairākums ar sevišķu neuzticību izturas pret Bonnas ārpolitisko kursu, Adenauers īsi pirms vēlēšanām pēkšņi paziņoja, ka viņš «esot par Vācijas apvienošanu miera ceļā»; Bonnas kanclers neatmirs arī mīļājus solījumus «meklēt saprašanās ar visām zemēm un tautām», turpmāk piekopt mērenāku politiku utt., u. tml. Tas viss, protams, bija tikai ēsmas lētīcīgajiem, jo, tiklīdz kļuva zināms, ka demagoģijas un terora koksleis pietiekami apdullinājis vēlētajus, Adenauers steigšus nometa mēģinājumus mērenības piekritēja togu un parādījās visas vācu tautas priekšā kā revanšists, militarists, dēkainis, kura politika draud Eiropai ar karu, bet Vācijai ar vēl drausmīgāku nacionālu katastrofu nekā 1945. gadā.

Kad lasa preses ziņojumus par fašizējošo kaušu lāpu gājieni Bonnā, par Adenauera histeriskajiem un hitleriskajiem draudiem «atbrīvot austrumzoni», par rūdītā revanšista nekautrīgo demonstrāciju, aicinot trakojošo pūli dziedāt šovinistisko himnu «Vācija, Vācija augstāk par visu!» — atminātaust nacionālistisko varmāku orgiļas, kuras taisnā ceļā veda Vāciju uz fašismu un pasauli uz karu. Un atkal aiz kulises berzē rokas Tēraudā tresta un «I. G. Farbenindustrie» lielakcionāri, atkal avansēnā iziet visādi grupenfireri un šturmfireri, fašistiskie ģenerāļi un hitleriskie diplomāti. Ne velti Berlīnes demokrātiskie laikraksti 1953. gada septembra situāciju amerikānizētajā Rietumvācijā salīdzina ar 1933. gada pavasara situāciju fašizētajā Vācijā.

Jā, un ne velti tik nervozi vēlēšanu iznākumu komentē tur, kur pirms 13 gadiem savu agresiju uzsāka hitleriskais varmācība. Patiesi pārsteidzoši ātri arī visaktīvākie «Eiropas armijas» aizstāvji sākuši paust savas šaubas un bažas. Tā «Daily Express» raksta: «Kas domā, ka Vācija samierināsies ar tādu «Eiropas armiju», kur vācu karēvjiem būtu otršķirīga loma, tas neuzdrošinās raudzīties talsnībai acīs». Avīze norāda, ka ASV valdošās aprindas tagad spiedīs Franciju nekavējoties ratificēt Bonnas un Parīzes līgumus. Tā norāda arī, ka pienācis laiks ar sevišķu neuzticību izskatīt Anglijas saistības ar Rietumvāciju, lai Anglija netiktu ierauta revanšistiskā karā austrumos.

Vēl skaidrāku valodu runā Francijas prese. Revanšistiskās Vācijas, agresīvā varmācība atdzemdinašana triecieniem, kādus šo Adenauers, nevar

neuztraukt visplašāko sabiedrību šai zemē, kura vienas paaudzes laikā trīs reizes kritusi par upuri vācu iebrucējiem. «Monde», «Combat» un citi buržuāziskie laikraksti nobažījušies, ka tagad ASV un Rietumvācija izdaris jaunu spiedienu uz Franciju. «Sāda perspektīva, — raksta «Monde», — nevar neļūvest satraukumu.» Visi franču laikraksti asi kritizē Adenauera uzstāšanos Bonnā.

Tā redzams, ka Adenauera partijas uzvara vēlēšanās izraisījusi apjukumu Rietumvācijā, kur saprot, ka ASV auklētā vācu revanšisms nozīmē visnopietnākos draudus šai Eiropas daļai.

Citādi Bonnas klīķes uzvaru vērtē Vašingtonā. Par cik Adenauera pozīciju nostiprināšanās bundestagā objektīvi nozīmē Vācijas sašķelšanās padziļināšanu, Rietumvācijas remilitarizācijas procesa paātrināšanu un tādēļ starptautiskā saspīlējuma jaunu paasinājumu, ASV reakcionārās, agresīvās aprindas atklāti pauž savu atzīnību Bonnas kancleram. Apsveikuma telegramu Adenaueram nosūtījis pats Eizenhauers. Melnā Konrada uzvaru sirsnīgi apsveic agresijas lietu meistars Dž. F. Dalless. Amerikāņu prese, komentējot šos apsveikumus, bez diplomātiskās daljrunības skandīna par Vašingtonas-Bonnas vienotu fronti, par to, ka tagad «Rietumvācijai jādod iespēja uzstādīt armiju, lai to varētu iekļaut tieši Atlantijas bloka bruņotajos spēkos». Tātad pat «Eiropas armijas» maska nometal.

Kā redzams, «spēka politikas» ideologi ir spārnos. Viņi ne tikai aizmirst, ka pirms astoņiem gadiem hitleriskajai Vācijai un visai kapitālistiskajai pasaulī izbeigusies nacistiskā «spēka politika», bet arī ignorē, ka šodien visā pasaulē, Eiropā un pat pašā Vācijā ir gluži citāda, agresoriem un pučistiem nesalīdzināmi neizdevīgāka situācija, nekā bija trīsdesmitajos gados.

Tāču, kādus gan atmiņas fenomenus var prasīt no Dallesa un kompanijas, ja viņi pat neatceras (jeb negrib atcerēties) zilumus un punus, ko paši saņēmuši vēl pavisam nesen?

Jā, jā, paklausieties, lūdzu, — pēc mistera Dallesa domām, ASV paplucinātais un sākaūtais karaspēks, izrādās, esot izcīnījis Korejā «spidošu uzvaru». Patiešām, tad jau nedrīkstēs brīnīties, ja, sekojot savu saimnieku piemēram, drīzumā Adenauers un Josida sāks reklamēt Vācijas un Japānas «vēsturiskās uzvaras» otrā pasaules karā!

Pārmācītie agresori valga sviedros sumina agresīvos karus. Un par cik vairs nevar šantažēt ar atombumbām un ūdeņraža bumbām, viņi draud ar... mistisko uzvaru ziepju burbuļiem!

Mēs saprotam: ASV valdošās aprindas dziļi satrauktas par nomierināšanās tendencēm, kādas iezīmē starptautiskā stāvoklī. Šīs tendences apdraud visu līdzšinējo ASV «stingro kursu», kas pamatojas uz kara neizbēgamības versijas. Tāpēc arī Vašingtonas diplomāti visādi pūlas, lai radītu jaunus saspīlējuma un nemiera centrus. Ar provokatoriskiem paziņojumiem, ka atstās politisko konferenci Korejas problēmas noregulēšanai, ja «90 dienu laikā neapvienos Koreju ANO mērķu garā» t. i., zem Li Sin Mana asinsreizima; ar nekautrīgu iejaukšanos Irānas iekšējās lietās; ar prasību Francijai paplašināt karu Vjetnamā; ar nekaunīgiem draudiem Ķīnas Tautas Republikai; ar revanšistu skubināšanu un atbalstīšanu Rietumvācijā — ASV imperialistiskās aprindas grib apslāpēt tautu lielo tendenci pēc miermīlīgas noregulēšanas. Tieši šim nolūkam kalpoja arī Dallesa nesenā runa amerikāņu fašistiskā leģiona kongresā, kuru amerikāņu prese izdaudzināja par «stingrā kursa» pēdējo vārdu. Bet, apzinoties, ka «stingrais kurss» ne tikai uzduras visu demokrātisko spēku pretspāram, bet arī līdz kaklam apnīcis pašiem ASV partneriem no Atlantijas ģimenes, Dalless ciniski paziņoja, ka «Amerikai nav vajadzības sarīkot starptautiskās sabiedriskās domas aptaujas, lai noskaidrotu, ko vēlas ciltis».

Ko tad, reiz jau stingrais kurss, tad stingrais kurss pret visiem. Tikai lieta tā, ka demokrātiskajai nometnei Dallesa stingrais kurss ir, kā mēdz teikt, gluži kā kakim uz astes. Toties ASV partneriem Vašingtonas «pēdējais vārds» Korejas un Vācijas jautājumā nezin vai sagādās lielu baudu. To, ka viņi jau vieta dūres kabatās, pierādīja nobalsošana ANO par Indijas piedalīšanos Korejas politiskajā konferencē, kad visas Atlantiskā bloka zemes, izņemot Grieķiju, balsoja pret ASV rezolūciju. To, ka viņi nopietnā brīdī pamet savu bosu ķēzā, pierādīja ne tikai karš Korejā, bet arī pamiera noslēgšana Korejā, kura, bez šaubām, notikusi pret Vašingtonas gribu. To, ka viņi domas ne tuvu nesakrīt ar Volskita pozīciju Vācijas jautājumā, varēja skaidri redzēt pēc angļu un franču preses komentāriem. Tāpēc «stingrā kursa» cienītājiem derētu ne tikai atcerēties, neseno pagātni, bet arī rūpīgāk ieskatīties tagadnē.

Tieši tagad spēku samēri, tautu neļokāmā miera griba, ko nevar ignorēt valdības, demokrātiskās nometnes nosvērtā varenība lemj «stingrā kursa» «pēdējo vārdu» tādai pašai nenovēršamai neveiksmei, kādu jau piedzīvojuši visi iepriekšējie «stingrā kursa» un «spēka politikas» varianti.

IZGLĪTĪBAS KRIZE AMERIKAS SAVIENOTAJĀS VALSTĪS

Sakarā ar jaunā mācību gada sākumu aģentūras «United Press» Čikagas korespondents ziņo, ka Amerikas Savienotajās Valstīs «valrums bērnu sāks mācīties skolā apstākļos, kad jūtams liels klašu telpu un skolotāju trūkums. Daudzos ASV rajonos skolu telpu trū-

kums ir tik liels, ka daļa skolēnu mācīsies agrākajās vīstū kūtiis un pat teltīs. Tūkstošiem bērnu mācīsies fabrikas ēkās, noliktavu telpās, baznīcās, pagrabos, izrāžu un sporta zālēs, kafejrestorānos un pat pilsētu valžu ēkās»...

Dažos rajonos, norāda korespondents, katrā klasē mācīsies 60—70 skolēnu. «Ļoti daudz bērnu mācīsies skolās, kuras uzskata par uguns nedrošām».

Ziņojumā norādīts, ka skolās strādā daudz «pagaldskolotāju», kuri iemācījušies vienīgi «lasīt un rakstīt».

Amerikanizētās Adenauera vēlēšanas

No aizokeana «demokrātijas» staļļiem

S. Gūtmaņa zīmējums

KLAUSIETIES PA RADIO

Svētdien, 13. septembrī, pa viļņi 521,7 m: plkst. 11.30 Fragmenti no Verdi operas «Aida»; plkst. 17.30 Koncerts «Mikla»; plkst. 18.30 Koncerts ar radioklausītāju sastādītu programmu; plkst. 20.50 Literārs raidījums, V. Sobko lugas «Spirgtais vējš» fragmenti. Pa viļņi 222,4 m: plkst. 19.30 Simfoniskais koncerts.

Pirmdien, 14. septembrī, pa viļņi 521,7 m: plkst. 9.30 Literārs raidījums no cikla «Tautas demokrātijas valsts literatūra». Rumāņu rakstnieka P. Dimitriju stāsta «Ienaidis» fragments. Plkst. 20.00 Padomju dziesmu ansambļa koncerts. Pa viļņi 222,4 m: plkst. 19.30 Latviešu tautas dziesmas un dejas; plkst. 19.55 Dargomīžska operas «Nāra» translācija no LPSR Valsts Operas un baleta teatra.

Otrdien, 15. septembrī, pa viļņi 521,7 m: plkst. 18.45 Koncerts no cikla «Jaunie mākslinieki»; plkst. 21.00 Simfoniskā koncerta II daļa; plkst. 21.45 Literārs raidījums. D. Ostrova stāsta «Krustmāte Oja» fragments; plkst. 23.00 Koncerts «Atbildes uz radioklausītāju vēstulēm». Pa viļņi 222,4 m: plkst. 20.00 Simfoniskā koncerta I daļa; plkst. 20.45 Literārs raidījums. A. Jansona stāsta «Ķēpu cēms mostas» fragments; plkst. 21.45 Aleksandrova operetes «Kāzas Majinovkā» montāža.

Piektdien, 18. septembrī, pa viļņi 521,7 m: plkst. 16.30 Tanejeva Sūgu kvartets; plkst. 19.30 Koncerts ar radioklausītāju sastādītu programmu; plkst. 22.05 Literārs raidījums, V. Majakovska «atriskie dzejoļi». Pa viļņi 222,4 m: plkst. 20.00 Literārs raidījums, S. Boldireva romāna «Izšķirošie gadi» fragmentu lasījumu nobeigums.

Sestdien, 19. septembrī, pa viļņi 521,7 m: plkst. 18.45 Koncerts no cikla «Jaunie mākslinieki»; plkst. 19.50 Latviešu tautas dziesmas un dejas; plkst. 21.20 Literārs raidījums no cikla «Latviešu literatūras klasika». G. Merķeļa grāmatas «Latvieši» fragmenti; plkst. 23.00 Estrādes koncerts. Pa viļņi 222,4 m: plkst. 19.30 Literārs raidījums «Jaunātnes alpuļas vakars».

Laikraksts «Literatūra un Māksla» iznāk reizi nedēļā. Redakcijas adrese: Rīgā, Kt. Barona ielā 12. Telefons 21997. Runas stundas no plkst. 10—14. Numurs maksā 40 kap. Abonēšanas maksa Rbļ. 20,80 gadā. Abonentus pieņem «Preses apvienība» Rīgā, Kirova ielā 41/43. Izdevējs Latvijas laikrakstu un žurnālu izdevniecība Rīgā, Blaumaņa ielā 38/40. Iespiests LPRRT 1 tipogrāfijā «Cīpa», Blaumaņa ielā 38/40. JT23111

Redkolēģija: J. Loganovskis (redaktors v. l.), A. Griģulis, N. Grīnfelds, V. Kalpiņš, L. Kreituse, J. Meija, K. Plūksne, J. Sudrabskalns